

ČETRT STOLETJA po znamenitih dogodkih

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIC
ODGOVORNI UREDNIK
CRTO MIR SINKOVEC

Leto IV
Št. 50
20. XII. 1966

Besede
in dejanja

Petindvajset let je preteklo, odkar je nastala naša vojska. Po tem časovnem razdobju lahko zgodovinske dogodke bolj zrelo in nepristransko ocenjujemo in vrednotimo.

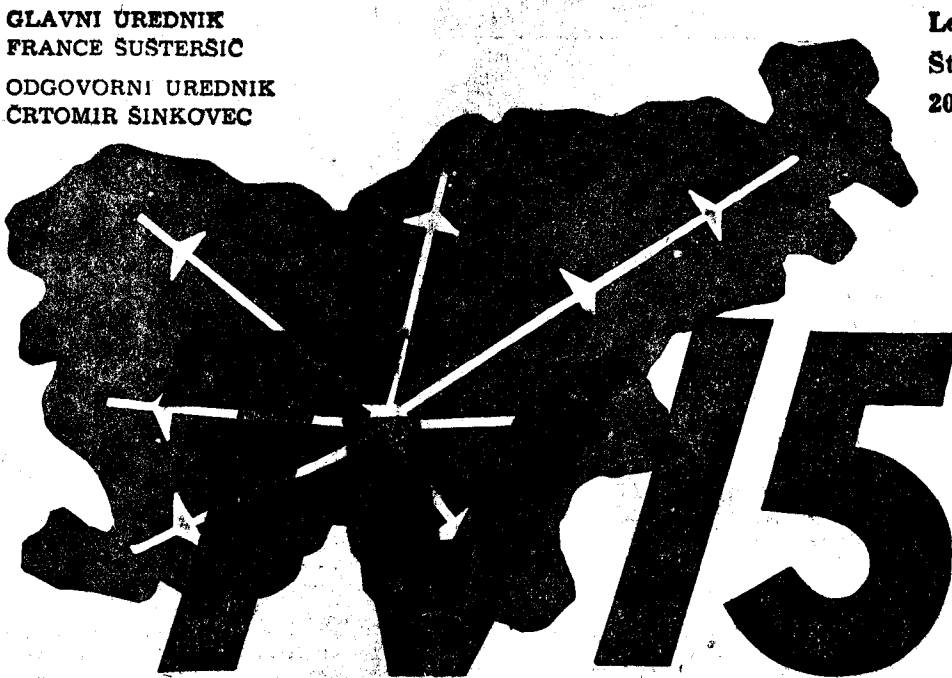
V prvih zimskih dneh leta 1941 je komunistom uspelo razgibati v upor večji del Gorenjske in ljubljanske okolice. Na Gorenjskem so imeli za seboj že prve uspešne boje in prav v teh zimskih dneh je že poletni ustanovljeni Cankarjev bataljon, ki je štel približno 70 borcev, dosegel nekaj posebno lepih zmag. V ljubljanski okolici pa je bil 2. štajerski bataljon, ki je štel sicer nekaj manj borcev, in se je izkazal v bojih pri prehodu čez italijansko-nemško razmejitevno črto pri Litihi.

Oba bataljona sta delovala na območjih, ki so bila za okupatorja zaradi prometnih zvez

in središč zelo pomembna. Toda 2. štajerskemu bataljonu ni uspelo razgibati množic, naveden je bil predvsem na svoje sile, medtem ko se je Cankarjevemu to posrečilo. V Bohinju, Poljanski in Selški dolini ter v okolici Bleda in Jesenic so partizani spravili na noge okoli tisoč ljudi. Čeprav so se ti kasneje v glavnem razšli, je bila njihova pripravljenost dokaz moči osvobodilnega gibanja, upor pa dragocena izkušnja za poznejše razdobje osvobodilne vojne. Višek pa je dosegel razmah vstaje na Gorenjskem v dražgoških dogodkih.

Skupen obema bataljonoma pa je bil spopad z nemškimi vojniki, ki so bili na glasu kot nepremagljivi. Toda partizani so jih premagali in jim prizadejali celo hude izgube ter tako pridobili podlago za kasnejšo moralno moč in samozavest.

I. JAN

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

JOSIP
BROZ
TITO:

Bilo je v mestecu Rudem...

Ob 25-letnici ustanovitve I. proletarske brigade, osnovnega edra jugoslovanske ljudske armade

V obdobju krvavih Hitlerjevih in Mussolinijevih fašističnih orgij, sredi grozljive teme, ki je prekrila vso Evropo, se je tu, v okupirani in razkosani Jugoslaviji, rojevala prva regularna enota naše narodnoosvobodilne vojske. Kdo so bili njeni prvi borci? Bili so delavci, šolska mladina in kmetje iz Beograda in okolice, iz Kragujevca, Kraljeva, Užica, Čačka, Valjeva, iz Sandžaka, Črne gore in drugih krajev Jugoslavije. Ti borci so od ustanovitve Prve proletarske brigade pa vse do konca vojne prehodili težko in krvavo pot.

Že pred Rudim so jih prekalili spopadi in boji z okupatorji ter izdajalskimi četniki in nedičevci pri Valjevu, Sabcu, Užicu, Kraljevu, Užicki Požegi, Gornjem Milanovcu, v Črni gori in drugje. Vsako puško, vsak mitraljez, vsako ročno bombo in drugo orožje, s katerim so ti borci prišli v Prvo

proletarsko brigado, je bilo treba vzeti okupatorju in plačati s krvjo.

Enaki ljudje, enak material in enake borbene tradicije so nekaj mesecev kasneje skovali tudi Drugo proletarsko brigado. Kasneje se je na enak način rojevalo, razvijalo in v boju kralilo na desetine in desetine no-

vih proletarskih, udarnih in drugih brigad. Tako je rasla in se v boju s številnimi divizijami okupatorjev in domačih izdajalcev kalila vsa naša narodnoosvobodilna vojska.

Vendarle pa ima prvenec naše armade, Prva proletarska brigada, poseben pomen za razvoj naše narodnoosvobodilne

vojske. Ustanovljena je bila leta 1941, nekaj mesecev po vstaji v Srbiji. V teh nekaj mesecih, so si borci partizanskih odredov in bataljonov pod vodstvom Komunistične partije in po posredovanju vojaških in političnih voditeljev v nenehnih bojih pridobili ne le mnoge borbene izkušnje, temveč tudi politično vzgojo. Zavedali so se, da njihova naloga ni več zgolj obramba lastnih ognjišč v domačih krajih in bližnji okolici, temveč da morajo dati zgled za obče jugoslovanski boj vsega ljudstva proti okupatorju in domačim izdajalcem. Dojeli so, da morajo postati v tem boju nosilci bratstva in enotnosti narodov Jugoslavije, ki so jih protiljudski režimi dvajset let razdvajali in tako povzročili bratomoren boj, kar so okupatorji spretno izkoriščali za dosego svojih ciljev.

Dvaindvajsetega decembra 1941. leta se je na trgu mesteca Rudega zbralo kakih tisoč borcev v starosti od šestnajstih do petdesetih let. Gledal sem pred seboj že sivo lase, prekaljene bojovnike in poleg njih mladeniče in mladenke, med katerimi so bili mnogi še otroci. Govoril sem jim, zakaj snujemo to proletarsko enoto in kakšni morajo biti njeni borci, govoril sem jim o vlogi, ki jo bo imela brigada v hudih bojih, kakršne bomo doživeli, o zanesljivi zmagi nad okupatorji in domačimi izdajalci ter o srečnejši prihodnosti, ki čaka naše narode — o ciljih, za katerih uresničitve nam ne sme biti žal žrtve.

V očeh in na licih vseh borcev sem videl odločenost za boj in velikansko zaupanje v našo

partijo, ki je organizirala in vodila ta boj. Hkrati pa sem pri mnogih bolj občutil kot opazil žalost in skrb za tiste, ki so ostali doma. Mi smo se morali v bojih umikati, mnogi pa so pustili doma svoje starše in družine, ki jim je od okupatorjev in četnikov pretila nevarnost, da bodo doživljali represalije. Nekaj podobnega sem občutil tudi sam, ker sem se zavedal velike odgovornosti pred vsemi temi dragimi borci, mladimi in starimi, ki so prostovoljno odšli v neznane kraje in v boje.

Velikokrat, kadar sem po večjih bojih srečeval Prvo proletarsko brigado, me je zbolelo srce, ko v vrstah borcev nisem opazil nekaterih znanih obrazov. Na njihova mesta so prihajali novi in novi borci iz drugih krajev. V štiriletnem boju je Prva proletarska brigada na številnih bojiščih dala več kot sedem tisoč življenj. Toda sovražnik je to plačal več kot osemkratno, kajti hrabrost borcev ter borbene in moralne kvalitete Prve proletarske brigade so bile zelo visoke. Zavoljo tega je bila močno priljubljena ne samo pri vseh enotah narodnoosvobodilne vojske, pač pa tudi pri ljudstvu, povsod, kjerkoli se je prikazala. Brigada, ki se je oblikovala v vojaškem in političnem pogledu prav sredi boja, je bila zelo učinkovita šola naše vojaške enote. Razen tega je s svojim zavestnim političnim delom učinkovala tudi med prebivalstvom in neutrudno širila ideje o ciljih našega narodnoosvobodilnega boja, predvsem o ustvaritvi trdnega bratstva in enotnosti naših narodov — kar je pomnilo ne le zagotovilo za uspešen boj proti okupatorjem, pač pa tudi neobhoden pogoj za oblikovanje nove, močne in enotne Jugoslavije.

(Iz knjige Prva proletarska)

ENOTNOST IN MORALNA ČVRSTOST JUGOSLOVANSKIH NARODOV STA
NAŠA NAJVEČJA OBRAMBNA MOČ

UREDITI BO TREBA TUDI VPRAŠANJE INVALIDNIN

Delo in pobude komisije vojaških vojnih invalidov

Če pazljivo prisluhnemo obširnemu poročilu komisije vojaških vojnih invalidov pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije o letošnjem delu, potem lahko ugotovimo, da je v precejšnji meri pomagala komisijam VVI pri občinskih odborih ZZB in združenjem VVI pri njihovem delu.

Na ta način se je seznanjala s socialnim položajem invalidskih upravičencev in v zvezi s tem tudi predlagala izpopolnjevanje predpisov invalidskega varstva. Pobud za vse to ni bilo ravno malo, saj so združene političnem delu svojih članov itd. Skrbela je dalje za vključevanje vojaških vojnih in mirovnih invalidov v poklicno rehabilitacijo, za urejanje materialnega položaja in za njihovo zaposlovanje.

Če bi to smatrali za okvir dejavnosti te komisije, potem moramo pogledati, s čim je ta okvir izpolnjen. Med tiste de-

javnosti, ki jih komisija opravlja in ki odražajo njeno skrb za člane združenj VVI, sodi v prvi vrsti organiziranje oddiha za invalide, sodelovanje pri pošiljanju vojaških vojnih in mirovnih invalidov na klimatično toplotno zdravljenje in tudi sodelovanje pri razvijanju njihovega športa in družabnosti.

Komisija je spremljala delovanje občinskih odborov, komisij in združenj vojaških vojnih invalidov ter koordinirala njihovo delo. Člani komisije so se udeleževali skupščin, sestankov in delovnih posvetovanj, ki so jih imeli občinski odbori ZZB NOV.

Letos se je povečalo število invalidov, ki so se na komisije obračali za pomoč in pravne nasvete pri uveljavljanju invalid-

skih pravic, ocenjevanju invalidnosti, dodeljevanju invalidskega dodatka idr.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Občanovi zapiski

Letošnji novoletni sejem se je v Ljubljani začel že dokaj zgodaj in sta o njem poročala oba ljubljanska dnevnika. Pravi sejem je na Gospodarskem razstavišču — tam so podjetja razstavila blago, ki bi se ga rada do novega leta znebila — sicer pa vede sejemsko razpoloženje po vseh večjih prodajalnah v mestu. Povsod vidiš stilizirane snežinke, posrebrene smrečice in drugo okrasje, ki naj bi zbujačo novoletno razpoloženje. In še nekaj novega je letos: če imaš denar, si lahko nabaviš božične pesmi na gramofonskih ploščah. O tem sem se dvakrat zapovrstjo prepiral na Gospodarskem razstavišču. Najprej me je zbudila v oči reklama za te plošče, nato pa sem prisluhnil pesmi »Glej, zvezdice božje, migljajo lepo«, ki je mogočno donela pod kupolo, in nato še eni, ki se je ne spominim več. Podobno sem doživel pri drugem obisku novoletnega sejma. Drugi dan sem se namenil kupiti nekaj pisarniških potrebščin in sem zavil v lokal Mladinske knjige na Titovi ulici (Konzorcij). In glej — že zaslišim mogočne zvoke božične pesmi »Rajske strune zado-
Nič nimam proti lepim pesmim, tudi proti božičnim ne, saj jih konec koncev vedna izmed njih sodi že v našo folkloro. Priporočam, da je Slovenski oktet te pesmi res lepo zapel. Nekaj me pa vendar moti: ali naj zdaj na vsem lepem začnemo navijati pesmi o božjih

zvezdicah in rajske strune v vsakem javnem lokalu in na vsakem koraku? Včasih smo morali poslušati same bojne korčnice, potem so prišle na vrsto popevke, zdaj pa nemudoma pravo božično vzdušje z rajske strune in božimi zvezdicami...

Kdor te pesmi prodaja, mi bo prav gotovo odgovoril, da jih vrči zato, ker jih pač ljudje kupujejo; konec koncev gre za »kšeft«. Te pesmi bodo podjetjem nemara precej vrge, saj segajo po njih zlasti ljudje s podoželja, ki jih te dni vidiš mnogo v Ljubljani. In vendar si ne morem kaj, da se ne bi vsej tej vni mamehnil in se vprašal, zakaj kronisti v naših dnevnikih ne poročajo rajši o božičnem sejmju.

Rajske strune

In še nekaj mi prihaja na misel. Zakaj trgovska podjetja, ki se ukvarjajo s prodajo gramofonskih plošč, ne zavrtijo tudi kakšne lepe partizanske pesmi, ki jo je zapel invalidski partizanski pevski zbor? Ni, da bi te pesmi vsiljevali, kajti nobena vsiljena reč ni dobra. Toda prepričan sem, da bi marsikdo tudi pred novim letom rad slišal med drugimi tudi kakšno partizansko in se ob njej spomnil na tiste čase, ko je okrog božiča ali novega leta zmrzoval na položaju ali sanjral ob tabornem ognju o koščku kruha, medtem ko so mnogi, ki so spali na mehkih, blaženno prepevali pesmi o rajske strune in zvezdicah božjih...

FRANJO GODEC

● Treba bo bolj zavhati rokave...

Pokazatelj letošnjega gospodarskega gibanja v Bosni in Hercegovini so zelo resno opozorilo. Gre za počasno rast proizvodnje in produktivnosti ter dvig potrošnje. Industrijska proizvodnja v republiki se je letos v desetih mesecih povečala samo za 1,6 % (planirano 9 %), delovna storilnost pa za 2 % v primerjavi z lanskim letom. Dvig skupnega produkta v gospodarstvu v celoti za devet mesecev znaša 23 %, povečanje porabljenih sredstev 31 %, koeficient obračanja sredstev je padel s 3,21 na 3,14. Investicijska potrošnja raste nominalno za 19 %, realno pa za 2 %. Gospodarske investicije rastejo nominalno za 29 %, realno pa za 8 %.

Komunist — 9. XII. 1966

● Morje obrazcev ali birokracije...

Po podatkih komisije za družbeno nadzorstvo republiške skupščine BiH je samo HE Javbanica morala v dveh letih poslati poročila analize ter odgovorjati na ankete nad 30 organom in organizacijam! V trideset večjih delovnih organizacijah te republike so morali uslužbenci letos v 11 mesecih izpolniti okoli 12 tisoč obrazcev s približno 260 tisoč rubrikami. To je nad tisoč raznih obrazcev mesečno.

Vjesnik u srijedu — 14. XII. 1966

● Izpuliti bi ji bilo treba zobe...

Zobni zdravnik porabi 18 do 20 minut, da pacientu izpuli zob. Za ta poseg zaračuna 470 8-dinarjev. Če pa pacient ni iz »domaćega« komunalnega zavoda za socialno zavarovanje, je treba zanj izpolniti 4 formulirje v skupno 9 izvodih ter ga vpisati še v dve evdenčni knjigi. Stroški za vse to in še druga opravila, ki jih mora banki — za kolikšni, da bi bilo skoraj ceneje »stulim« pacientom zastonj puliti zobe, pravijo na primer v kranjski zobni ambulanti. Rade volje bi jih zastonj popluli tudi birokraciji, le-te pa očitno nočejo in nočejo zabetati.

Delo — 15. XII. 1966

● Selitev prebivalstva

Po računih na podlagi ljudskega štetja iz leta 1961 se da sklepati, da se »preseljevanje« prebivalstva v glavnem krije s sliko zaposlovanja delovne sile na kmetijskih gospodarstvih. Najnižja stopnja zaposlovanja delovne sile je na Kosmetu — okoli 50,9 %; temu sledijo gospodarstva iz Bosne in Hercegovine z 49,4 %, nato iz Črne gore z zaposlitvijo 58,5 %, razpoložljive delovne sile, z ožjega območja Srbije a 64 % iz Makedonije z 69,4 % itd. Tako pridemo do podatkov, da je od povprečno 1,6 milijona priseljencev letno, kolikor so jih izračunali v desetletju do 1961 iz ožjega območja Srbije 37,4 %, s Kosmeta 7,4 %, iz Hrvaške 20,9 %, iz Bosne in Hercegovine 20,1 %, a samo 5,9 % iz Vojvodine in 0,6 % iz Slovenije.

Ekonomika politika — 18. XII. 1966

● »Politični« zdravstveni domovi

Ni prav, da zdravstvo išče rešitve neke v zunanjih sferah, namesto da bi to storilo v svojih vrstah. Notranje rezerve na tem področju niso le parola, temveč v resnici tudi obstoje. Brez dvoma je smisel naše reforme v tem, da dosežemo višjo produktivnost ne samo v gospodarstvu, temveč tudi v družbenih službah, saj v nasprotnem primeru ne moremo govoriti o napredku. Na to naj navežemo »politične« zdravstvene domove, v katere smo vložili milijarde in katerih ukinitve bi na drugi strani pomenila milijardne prihranke ter podatke, da so znali samo letošnji direktni stroški za administrativna opravila v zdravstvenih ustanovah 2,2 milijardi S-din, da pa so realni stroški še večji.

Gospodarski vestnik — 9. XII. 1966

● Čudno mešetarjenje...

Kmetijska zadruga v Sekovičih, v bivšem tuzlanskem okraju, je prodala edino svoje posestvo 14 ha zemlje obratu »Zmajevac«, ki je v sestavi gozdno-industrijskega kombinata »Jadar« iz Zvornika. Na transakcijo so v Sekovičih različno reagirali. Gre namreč za posestvo, ki so ga ustanovili z odkupom zemlje od kmetov, ki niso ravno navdušeni odstopali zadrugi svojih najboljših njiv.

Borba — 14. XII. 1966

● Če imamo na tri zaposlene enega unokofenja

Za destimulacijo prežgodnih invalidskih in starostnih unokofitev naj bi obveljalo zmanjšanje pokojnine za čas prežgodnje unokofitve, delovne organizacije naj bi bile obvezne zaposlovati invalide dela in jim plačevati nadomestila v višini najmanj 50 odstotkov bivših prejemkov, ne na čez 90 %. Tudi priznavanje pokojnin na temelju pričetnega prihoda bi bilo samo še do konca letošnjega leta.

Delo — 14. XII. 1966

Predsednik Tito je obiskal Ljubljano. — Na poti iz Beograda na Brione se je v Ljubljani ustavil predsednik republike Josip Broz Tito s soprogo. Dopoldne si je ogledal zdravstveni dom »Petra Držaja«, nato pa je obiskal hotel Slon, kjer se je vpisal v knjigo častnih gostov. Med obiskom v vili Podrožnik se je pogovarjal z Mihom Marinkom, Ivanom Mačkom, Jankom Smoletom, Vido Tomšičem, Albertom Jakopičem in Francem Popitom.

V Kosmetu razsajajo ošpice. — Vasi občine Dragaš na jugoslovansko-albanski meji in nekatere vasi prizemske in kačalinske občine je zajela epidemija ošpic, ki terja čedalje več žrtev. Doslej je umrlo 98 otrok; najhujšo žetev je epidemija imela v dragaški občini, kjer je 25 tisoč prebivalcev do sedaj imelo le enega zdravnika. Znano je, da je zdravstveno omrežje na tem območju izredno slabo razvito.

Znanstveno zborovanje o NOB. — Na znanstvenem zborovanju »Leto 1941 v zgodovini naših narodov« v Beogradu so prebrali okrog 20 referatov o prvi temi »Boj KPJ za zbiranje množic in priprave na upor leta 1941«. Vsi referati so poudarili ustvarjalno vlogo KPJ, ki je izvedensko izkoristila revolucionarni položaj v državi. Referati so prinesli nove ocene in spoznanja zlasti o vlogi KPJ na posameznih območjih države.

Lupis v Jugoslaviji. — V državnem sekretariatu za zunanje zadeve so se Miša Pavičević in njegovi sodelavci pogovarjali z državnim podsekretarjem v italijanskem zunanjem ministrstvu Giuseppom Lupisom. Jugoslovansko-italijanski odnosi so močno napredovali že ob obisku Alda Mora, nedavni obisk italijanskega državnika pa jih je še okrepil. Lupis je svoje sogovornike seznanil s stališči italijanske vlade o problemih miru, NATO, Vietnamu, razoročitve in OZN.

Kandidati za vodilna mesta v federaciji. — Kandidacijska komisija glavnega odbora SZDL Slovenije je na svoji četrti seji razpravljala o možnih kandidatih za nekatera vodilna mesta v predstavniških telesih federacije. Komisija je soglasno sklenila, da so možni kandidati Viktor Avbelj, Boris Kraigher, Janko Smole, Janez Stanovnik in dr. Joža Vilfan. O tem je komisija dobila soglasje družbeno-političnih organizacij, predsedstva republiške skupščine in drugih.

Zasedanje svetovne sindikalne federacije. — Na zasedanju svetovne sindikalne federacije, ki se ga je udeležilo okrog 50 delegacij iz vsega sveta, so proučili možnosti za izboljšanje svetovne trgovine in gospodarskih odnosov med državami. Svetovna federacija se bo še naprej zavzemala za ukinitev diskriminacijskih ukrepov ter za enakopravno vključevanje držav v razvoj v svetovno trgovinsko izmenjavo.

Russellovo sodišče ne bo zasedalo na Švedskem. — Mednarodno sodišče Bertranda Russella, ki naj bi ugotovilo in obsodilo ameriške vojne zločine v Vietnamu, po vsej verjetnosti ne bo moglo zasedati na Švedskem. Russell je prosil švedsko vlado, naj izda pričam iz obeh Vietnamov vizume. Preimer Erlender je odgovoril, da po mnenju švedske vlade delo tega sodišča ne bo pripomoglo k ureditvi tragičnega vietnamskega položaja.

Dogodki tedna

SZ: predlog gospodarskega plana za leto 1967. — V Kremlju se je začelo drugo zasedanje vrhovnega sovjeta SZ, na katerem obravnavajo predlog gospodarskega plana in proračuna za l. 1967. Glavne značilnosti novega plana: povečanje industrijske proizvodnje, poudarek na vlaganjih v industrijo blaga za široko porabo in zmerno planiranje povečanja v kmetijski proizvodnji. Izdatki za narodno obrambo bodo znašali 13 odstotkov vseh proračunskih izdatkov; velik del denarja bo šlo za pomoč Vietnamu.

Volitve v Španiji za ustavno reformo. — Na nacionalnem referendumu o ustavni reformi v Španiji je glasovalo skoraj 18 milijonov ljudi. 97 odstotkov se jih je izreklo za ustanov reformo. Mnogi volivci so bili sedaj prvič na voliščih, prvič v življenju ali prvič v zadnjih 19 letih. Mnogi se zato niso znašli. Predsedniki komisij so na vprašanja »Kako naj volim?« odgovarjali »Napišite na listek „da“«. Večina volivcev je prišla na volišča z listki, na katerih je že pisalo „da“.

Umrli je Walt Disney. — V bolnišnici v Burbanku — ZDA — je umrl ustvarjalec risanih filmov Walt Disney, star 65 let. Pred dvema tednoma je bil operiran na pljučih, nato se je vrnil domov. Kmalu zatem je zopet odšel v bolnišnico — umret. Začel je ustvarjati že pred vojno, okrog začetkov zvočnega filma, in si potem, ko sta zvočni film in kasneje televizija ponesla v svet njegovo umetnost, pridobil naklonjenost vseh otrok na svetu.

Bombe na Hanoi. — Ameriški bombniki so dva dni silovito bombardirali in obstreljevali stanovanjske četrti in predmestja Hanoia, glavnega mesta DR Vietnam. Minuli teden je bilo v letalskih napadih ameriških zločincev ubitih ali hudo ranjenih na stotine civilnih prebivalcev; okrog 1500 družin je ostalo brez strehe. Prebivalci Hanoia junaka branijo svoje mesto in so se strelili več nadzvočnih lovcev-bombnikov.

Gospodarska reforma v DR Nemčiji. — V prihodnjem letu bodo v Demokratski republiki Nemčiji uvedli gospodarsko reformo, ki se bo odrazila zlasti na področju cen, planiranja in ustanavljanja družbenih organov upravljanja v industrijskih organizacijah. S 1. januarjem se bodo zvišale cene mnogim industrijskih proizvodov, država bo ustavila dotacije mnogim industrijskim podjetjem, cene blaga za široko potrošnjo bodo ostale na sedanji ravni.

Zasedanje slovenske kulturne gospodarske zveze. — V Trstu je šestič zasedal glavni svet Slovenske kulturne gospodarske zveze, ki združuje Slovensko narodno gledališče v Trstu, Glasbeno matico, Slovensko gospodarsko združenje, Kmečko zvezo, Prosvetno zvezo in druge organizacije slovenske manjšine. Na zasedanju so govorniki poudarili, da je delovno področje SKGZ zelo obširno ter opozorili na nekatere pravice slovenske manjšine v javnem življenju.

Slavnostna številka »Pionirskega lista«, ki je izšla ob našem prazniku, 29. novembru...

V sredini lista, kjer objavljamo literarne izvlečke, sem pod debelo tiskanim naslovom PUSTOLOVŠČINE zasledil sestavek nepodpisanega avtorja »Bil sem mrtvec iz ognja v podzemlju«. Avtor lepo in doživeto opisuje, kako se je diverzant XXXI. di-

Kaj vse je pustolovščina

vizije Rudi Bašelj reševal iz plamenov gorečega bencina iz Postojnske jame, njegovo junaštvo in tragični boj za življenje v temi podzemlja. To je eden izmed najbolj grozljivih in občudovanja vrednih primerov partizanskega samožrtvovanja.

Vprašujem se, ali lahko tako visoko etično dejanje, opravljeno zavestno, po nalogu štaba XXXI. divizije, imenujemo »pustolovščino«? Ali uredniki »Pionirskega lista« ne vedo, kaj pomeni ta beseda in menijo, da je vse, kar je izredno in tvegano, »pustolovščina«? Ali s tem ne pacijo vsega velikega, kar smo preživeli minulo vojno in naši mladniki prikazujejo napache

Pomoč družbe predvsem stvarno prizadetim

Občinski skupščini Trbovlje je bil na zadnji seji predložen v potrditev nov odlok o priznavalninah in družbeni pomoči ter nov pravilnik o kriterijih za dodeljevanje priznavalnin in družbene pomoči. Odborniki občinske skupščine so po daljši in izredno razgibanji razpravi sklenili, da je treba določila predlaganega odloka oziroma pravilnika ponovno preučiti in vskladiti, predvsem zato, ker iz njih izhajajo obveznosti, pa tudi zahtevnosti, da se nameni v prihodnje večja pozornost reševanju dejanskih gmočnih in drugih problemov borcev.

V Trbovljah je zdaj 979 borcev; v zadnjem času je bil storjen pomemben napredek v dajanju pomoči borcem in razreševanju njihovih težav. Samo letos bo za priznavalnine v tej zasavski občini porabljeno nad 150.000 N-din, vendar pa to ni edina oblika družbene pomoči borcem. Zal pa nekaterih problemov za zdaj zaradi pomanjkanja denarja ni bilo mogoče rešiti. Občinska skupščina Trbovlje je že nekajkrat doslej razpravljala o položaju in problemih borcev in predlagala delovnih organizacijam in drugim, da namenijo pozornost predvsem reševanju stanovanjske problematike bivših borcev, da jim zagotovijo primerne osebne dohodke in da jim tudi sicer

Pomoč Pomurja Vietnamu

Tudi prebivalstvo Pomurja se je odzvalo akciji za pomoč vietnamskemu ljudstvu, ki trpi pod peto ameriških imperialistov. Doslej so kolektivni, sindikalne, podružnične, družbeno-politične in druge organizacije zbrali okrog 900 tisoč starih dinarjev, ki jih bodo poslali na tekoči račun jugoslovanskega koordinacijskega odbora za pomoč Vietnamu v Beogradu.

namenjajo posebno pozornost. V večini delovnih organizacij to priporočilo upoštevajo. Vendar pa vseh problemov ne bo mogoče rešiti samo v delovnih organizacijah. Zato je bil predlagan Občinski skupščini Trbovlje v potrditev nov odlok o priznavalninah in družbeni pomoči ter nov pravilnik o kriterijih za dodeljevanje priznavalnin ter družbene pomoči. Odborniki so menili, da je treba v predlagane odloke vnesti zraven priznavalnin tudi druge oblike družbene pomoči; poudarili so, da naj bi bila priznavalнина, pa naj si bo to stalna, občasna ali pa en-

kratna, dejanska pomoč posameznim borcem pri reševanju oziroma odpravljanju njihovih gmočnih problemov, zavzemali pa so se še, da naj bi enotno na področju Socialistične republike Slovenije uredili dodeljevanje priznavalnin oziroma družbene pomoči nosilcem Spomenice 1941. Pomoči družbe naj bi bili torej predvsem deležni tisti, ki so zaradi posledic vojne stvarno prizadeti, saj samo članstvo v Zvezi združenj borcev ne daje članom nobenih, niti ne gmočnih privilegijev.

Šlandrova brigada je doma v Mozirju

Skupščina občine Mozirje je na nedavni slavnostni seji v počastitev občinskega praznika in 25. obletnice vstaje sprejela na predlog občinskega združenja borcev NOV Mozirje odlok o podelitvi domicila partizanski enoti VI. SNOUB Slavka Šlandra v občini Mozirje. Slavnosti so prisostvovali tudi številni borci brigade, med njimi komandanta Janko Sekirnik in Mirko Jerman.

Šlandrova brigada, ustanovljena 6. avgusta 1943, je še istega leta izvedla več uspešnih akcij v Zgornjesavinski dolini in uničila več pomembnih okupatorjevih postojank. Pri osvoboditvi doline poleti 1944 je opravljala najtežje naloge. V brigadi se je borilo 195 borcev, 52 jih je dalo življenja za svobodo. Brigada Slavka Šlandra, v katero se je vključil tudi Savinjski bataljon s Savinjsko četo kot prvo partizansko formacijo na območju mozirske občine, je od leta 1941 do osvoboditve izvršila številne uspešne akcije.

Za izkazano priznanje, ki ga je tej enoti dala občinska skupščina Mozirje in s tem celotno prebivalstvo Zgornjesavinske doline, se je zahvalil njen prvi komandant, generalmajor Janko Sekirnik-Simon. V svojem govoru je orisal zgodovinsko pot brigade in prispevek prebivalstva Zgornjesavinske doline v NOV. Od predsednika občinske skupščine je prejel spominsko listino in spominski trak na bojno zastavo.

RZ

Radgonski muzej prihodnje leto

Muzej narodne osvoboditve iz Maribora ima v Gornji Radgoni svoj oddelek od lanskega julija. Tako se je uresničila dolgoletna želja Radgončanov. V prihodnjem letu bo muzej odprl vsak torek, četrtek, soboto popoldne in nedeljo dopoldne. Tam bodo tudi namestili spominsko ploščo. Vsekakor bodo še naprej zbirali zgodovinsko gradivo z območja občine, ker dokumentacija v muzeju še ni popolna. In še to: v muzeju si je mogoče ogledati tudi posebno zbirko iz časa borb za severno mejo. Predračun za leto 1967 znaša 14.348 novih dinarjev.

fk

Udeležencem NOB

Pri komisiji za razvijanje tradicij NOB RO ZZZ NOV Slovenije je osnovan iniciativni odbor za zbiranje zgodovinskega gradiva o udeležbi Slovencev v NOB izven Slovenije.

Prosimo vse, ki so sodelovali v NOB izven Slovenije (Srbija, Hrvaška, Makedonija, Bosna), naj iniciativnemu odboru pošljejo svoje osebne podatke in naslov ter po možnosti še navedejo kraj, organizacijo ali enoto, v kateri so sodelovali, in čas. Za padle in umrle pa prosimo svoje oziroma sorodnike, da nam posredujejo omenjene podatke.

Prav tako prosimo, da seznanim z našo prošnjo tudi svoje znance, ki ne bodo brali tega obvestila.

Prijavite se čimprej na naslov: RO ZZZ NOV Slovenije, komisija za razvijanje tradicij NOB, Beethovnova 10, Ljubljana.

Iniciativni odbor

Novice iz Kočevja

V četrtek, 3. decembra, je bila seja odbora KO ZZZ NOV Kočevje. V prvi točki so obravnavali prireditve in proslave dneva JLA, ki se bo organizirala 21. decembra v Seškovem domu. Odbor vabi vse članstvo, da se te proslave udeleži v čim večjem številu, kakor tudi mladino, za prireditve »Pokaži kaj znaš«, ki jo pripravljajo v Kočevju.

V delu KO ZZZ NOV je sedaj popis članstva po operativnih enotah, kar bo pomagalo pri zbiranju gradiva za pisanje zgodovine posameznih enot. Ker je to delo natančno in mu posamezni člani ne posvečajo dovolj pozornosti, so sklenili, da ga prevzame Jože Adamič, ki bo pri članih zbral potrebne podatke, da bodo čim bolj točni.

Obravnavali so tudi delo komisij in pobiranje članarine, kar bodo opravili poverjeniki. Ob delu komisij je bila izražena tudi kritika glede na reševanje odločitev, ki so predložene za obnovo in gradnjo hiš na podčelju, ker se vloge rešujejo mino komisij KO in občinske komisije ZZZ NOV na OS, ne da bi dale komisije ZZZ za to kakršnokoli mnenje. Člani ZZZ NOV se pritožujejo, zakaj niso njihove vloge rešene na komisiji pri KO, ki pa o tem ne ve ničesar. Prav bi bilo, da bi pri reševanju teh zadev sodelovale tudi komisije pri KO ZZZ, ki svoje članstvo dobro poznajo, saj je to tudi njihova osnovna naloga.

P. S.

Srajca »Labod«
tovarne perila Novo mesto
je pojem elegancije, kvalitete
in solidne izdelave

Na večer pred dnevom ustanovitve Jugoslovanske ljudske armade, to je 21. decembra, bo v Trbovljah v gledališki dvorani Delavskega doma slavnostna seja obeh zborov Skupščine občine Trbovlje. Na seji bodo sprejeli odlok o podelitvi domicila III. VDV brigadi, ki je bila ustanovljena avgusta 1944. leta v Radmirju in ki so jo v pretežni večini sestavljali najboljši borci iz Revirjev in Savinjske doline. Na slavnostno sejo Občinske skupščine Trbovlje bodo povabili vse borce III. VDV brigade ter predstavnike družbeno političnih in delovnih organizacij iz Trbovelj. Ob tej priložnosti bodo mladinci iz gimnazije in Ekonomske srednje šole v sodelovanju z godbeniki in pevci izvedli krajši priložnostni program.

Pred kratkim je bil imenovan tudi 11-članski iniciativni odbor III. VDV brigade, ki mu predseduje Milan Kranjc-Brane; iniciativni odbor je sklenil, da naj bo sedež vodstva III. VDV brigade pri občinskem odboru Zveze združenj borcev Trbovlje, izdelal pa je tudi program dejavnosti. Tako so že izdelali seznam udeležencev brigade in zasledili akcijo za zbiranje gradiva o d. nosti III. VDV brigade, ki ga je prejel tudi v Revirskem muzeju v Trbovljah, kjer med drugim hranijo tudi odklovanje te partizanske enote. Občinska skupščina Trbovlje pa je že letos — sveda v okviru možnosti — namenila nekaj denarja za začetek zbiranja zgodovinskega gradiva o III. VDV.

V prihodnjih dneh bodo borci III. brigade obiskali vse osnovne in srednje šole na področju občine Trbovlje ter pripovedovali učencem in dijakom o borbah in akcijah te partizanske enote. Iniciativni odbor brigade pa je tudi že začel s pripravo za zbor borcev III. VDV brigade, ki naj bi bil ali 4. julija — na dan borca ali pa 22. julija — na dan vstaje slovenskega ljudstva, in sicer na Vrhu nad Trbovljami, se pravi na kraju, kjer je bila julija 1941. leta ustanovljena I. Revirska partizanska četa.

M

Uspehi tečaj prve pomoči

Uspesobiti čimveč mladih ljudi za nudenje prve pomoči v primerih elementarnih nezdod ali v primeru vojne, to je skrb vsakega kolektiva. S tem vprašanjem se vedno bolj skrbno ukvarjajo tudi v železnici v Storah. Ze lani so priredili tečaj, ki so ga letos nadaljevali. Letos predava dr. Aleksander Doplihar, ki zna pritegniti poslušalce k rednemu obiskovanju predavanj. Tečaj se je končal ob koncu novembra z izpitom, ki je pokazal, da so se tečajniki v 80-urnem tečaju mnogo naučili. Popolno znanje 22 tečajnikov, ki so odlično končali tečaj, je navdušilo soorganizatorja, oddelek za civilno zaščito pri občinski skupščini Celje in občinski odbor Rdečega križa.

UR

Poizvedujemo

Iščem tovariša Vinka Stembala, s katerim sem bil jeseni 1944 v taborišču Dachau. Pred vojno je živel nekje blizu Ljubljane. Sedaj mora biti star okrog 55 let. Je bolj visoke postave in nosi očala.

Janko Bukovnik,
Gorenjesavska c. 57
Kranj

Iščem nekdanjega komisarja s partizanskim imenom Lovro in partizana z ilegalnim imenom Tomo, ki sta v svojih enotah delovala na območju Pohorja, Slov. Bistrice, Rdeča ter Brezja pri Studenčanih — Poljčane.

Marija Steiner—Pušnar
Budičeva ul. 8-II
Piran

Iščem tovariša Ludvika Gamtnerja—Rajka. V NOV je vstopil 3. marca 1943 v 1. korosko četo. Po akciji 3. aprila 1943 v Mežici se ni sva več srečala.

Peter Tomažin
Mežica 164

Iščem borca Zagarja iz Loškega potoka, ki sem ga rešila iz krempljev črne roke. Prosim tudi za naslov tovariša Ozniča (ali Lončarja), borca notranjskega območja, doma z Lipenja pri Zernovnici, p. Graho-vo pri Cerkljici.

Franciška Samsa
Kržeti 14
Sodražica

Ob tabornem ognju

večnosti narodnoosvobodilnega boja? Mladina lahko sedaj mirno uživa sadove velikega boja samo zaradi žrtev in prelite krvi generacije, ki je to svobodo priborila.

Ce bomo stvari pojmovali tako, tedaj se ne čudimo, če bomo med »pustolovščinami« brali še zgodbe o dražgoški bitki in legendarne pohodu XIV. divizije na Stajersko. Takšne predstave imajo lahko samo ljudje, ki so vojno preživeli doma ali pa jo poznajo iz slabih knjig. Tisti pa, ki so nosili ranjence, stradali, se reševali iz ognja... in vsemu navkljub vztrajali do konca, pa so lahko ogorčeni nad takšnim vrednotenjem narodnoosvobodilnega boja.

Morda je želelo uredništvo z zvnečim naslovom pritegniti bralca? Zal jih tudi to ne opravičuje, toliko manj, ker gre tu za mladega bralca, katerega okus in nagnjenja se še oblikujejo. Kvaliteta prispevka, privlačna ilustracija..., konec koncev je veliko bolj primernih načinov, da dosežemo zaželeni namen.

TONE SVETINA

Stanovanjsko komunalno podjetje

Litija

- UPRAVLJA S STANOVANJSKIM FONDOM V DRUŽBENI LASTNINI
- KOMUNALNA DEJAVNOST
- GRADBENE IN OBRATNE STORITVE

VSEM OBČANOM PRISRČEN POZDRAV
ZA OBČINSKI PRAZNIK

BIVŠI HITLERJEVEC – UREDNIK ZGODOVINSKEGA ČASOPISA

V »TV 15« smo že poročali o delovanju in nacistični preteklosti vodje Hitlerjeve mladine Manfreda Strake, ki je bil leta 1941, po vdoru nemške vojske v Jugoslavijo poslan v Maribor. Tu so mu izročili vodstvo gimnazije in ponemčevanje slovenske mladine, medtem ko so slovenske profesorje pregnali in preselili v Srbijo, pa tudi na sever. Manfred Straka je bil, čeprav šele 30 let star, tudi prosvetni vodja v obmejnem Mariboru.

Ugotovili smo, da je prišel Straka iz ukrajinsko-poljskega Lvova v Gradec, kjer je obiskoval šole, se že kot dijak organiziral v Hitlerjevo mladino in nato v znano NSDAP in kot tak je deloval v prid nacizma. Zaradi tega je bil celo obsojen od klerikalne oblasti v Gradcu na več mesecev zapora. Izrečno pa se je Straka vključil še v nacistične organizacije, ki so pripravljale zasedbo obmejnih slovenskih krajev, zlasti so zbirale imena zavednih Slovencev, ki jih je treba takoj po zasedbi izseliti. To je bila prvenstvena naloga graškega nacističnega društva »Südmarke« in mariborskega Kulturbunda.

Kot südmarkovec in vodja Hitlerjeve mladine je prišel Straka v Maribor, ko je že več let prej rovaril v nacističnih društvih v Gradcu proti Slovincem. Do zadnjega je teroriziral po Mariboru in prerokoval zmago tisočletnega nemškega rajha. Zadnji hip je odnesel pete nazaj v Gradec, kamor so pribežali za njim gestapovci in številni mariborski bogataši — kulturbundovci, s katerimi je Straka takoj nadaljeval svoje zakrknjeno sovražno delo proti Slovincem, kar je še dvajset let po osvoboditvi glavna naloga Südmarke in Društva spodnještajerskih ubežnikov. Primerja in njegovih bogatih sorodnikov.

Poročali smo, da je Manfred Straka s pomočjo Südmarke, društva mariborskih ubežnikov in s podporo štajerske vlade, izdal knjigo o zgodovini Štajerske, v kateri kar srši žalitev in sovraštva proti Slovincem in držnih laži o naši zgodovini. In ta

Manfred Straka, ki je živel od pisanja proti Slovincem, je kljub svoji nacistični preteklosti kot vodilni predstavnik NSDAP postal urednik graškega zgodovinskega časopisa »Blätter der Heimatskunde«. Ureja ga v nacističnem duhu, v časopisu kar mrgoli žalitev in sovražnosti proti sosednjemu slovenskemu narodu.

Vprašujemo se ali ima bivši in gotovo še sedanji hitlerjevec, bivši funkcionar NSDAP, moralno in poklicno kvalifikacijo za urednika zgodovinskega časopisa in to v času ustvarjanja prijateljskih odnosov med Avstrijo in Slovenijo? Mislimo, da bi morala štajerska deželna vlada, ki je denarno omogočila izdajo Strakove žaljive knjige »Südsteimark«, že davno izločiti nacistične in jim onemogočiti delovanje v zgodovinskem društvu.

Prav tako bi morale naše pristojne organizacije, knjižnice in arhivi, točneje raziskati delovanje M. Strake v Mariboru in ugotoviti, v kolikšni meri je

ta nacistični lažizgodovinar osebno odgovoren za dragocene knjige, cele knjižnice in arhive, ki so jih gestapovci in drugi hitlerjevci s pomočjo in na pobudo M. Strake naropali po Mariboru in okolici ter jih spravili v Gradec. V prostorih Heimatbunda na Partizanski 14 je ostalo leta 1941 še celo skladišče naropanih knjig, ki jih niso več utegnili odpeljati. Ostale so tudi zaloge »Dorfbücher«, knjig o naših vaseh, v katere so vpisovali lažno prikrojeno domačo kroniko in imena nacističnih zaupnikov po vaseh in občinah. Prav to zatajevanje resnične slike naših

vasi je bilo glavno delo gimnazijskega ravnatelja in prosvetnega inspektora M. Strake, ki je bil po vojni kot ubežnik nacist imenovan za urednika Listov domače zgodovine, ki jih izdaja Zgodovinsko društvo Štajerske v Gradcu.

M. Straka, ki je osebno izganjal slovenske prosvetne delavce, učitelje in profesorje, sodi danes kot v zasmeh v salonu redakcije zgodovinskega časopisa in še naprej nemoteno potvarja zgodovino zasovraženih »vindišarjev«, kakor nas dosledno naziva v svojih »zgodovinskih« časopisih in knjigah.

Dr. Avgust Reisman

Delo in pobude komisije vojaških vojnih invalidov

(Nadaljevanje s 1. strani)

V poročilu je med drugim tudi tale pomembna ugotovitev: »Od začetka uveljavljanja gospodarske reforme se med vojaškimi vojnimi invalidi povečuje zanimanje za predčasno upokojevanje. Iz pogovorov z

invalidi in iz njihovih pismenih vlog za razne pravne nasvete izhaja, da se invalidi vse teže uveljavljajo v gospodarskih organizacijah, zlasti pa tisti, ki so zaposleni na nižjih delovnih mestih. Dogaja se, da gospodarske organizacije ob zmanjševanju števila zaposlenih silijo invalide med prvimi v predčasno upokojevanje, namesto da bi skrbeli za njihovo pravilno zaposlovanje. Povečalo se je tudi število invalidov, ki niso zaposleni, in takih, ki iz raznih razlogov, zlasti zaradi slabih pogojev dela, želijo menjati delovno mesto. Še posebno težko je z upokojevanjem vojaških mirovnih invalidov, ki prihajajo iz JLA.»

Spričo tega, da je za pravilno zaposlovanje potrebna rehabilitacija, navaja poročilo tudi podatke, da je bilo leta 1962 na poklicni rehabilitaciji 113 invalidov, leta 1963 118. To število se je v nadaljnjih letih zniževalo od 94 do 49, kolikor jih je še letos na preusposabljanju.

V poročilu so navedeni tudi podrobni podatki o klimatičnem in topliskem zdravljenju in pa podatki o športnem uveljavljanju invalidov. Vse to pa je služilo za podlago zelo živahni in plodni razpravi na seji komisije vojaških vojnih invalidov pri republiknem odboru ZZB NOV Slovenije, ki je bila 15. decembra.

V zvezi z ugotovitvami v poročilu o sodelovanju komisije v razpravah o tezah o zakonu o vojaških vojnih invalidih je komisija ugotovila, da osnutek novega zakona še ni izdelan.

Komisija je nato razpravljala tudi o programu svojega dela v letu 1967. V obširnem programu je zajeta vsa možna dejav-

nost komisije v korist vojaških vojnih invalidov, zato so ga člani po podrobni razpravi tudi sprejeli. Pri tem pa so naglasili, da se bo komisija pri izvajanju tega programa mnogo aktivneje zavzemala za uveljavitev naših stališč v pogledu materialnih in moralnih pravic vojaških vojnih invalidov.

V. M.

Domicil Kokrškega odreda

Nedavno je občinsko združenje svezve borcev NOV Tržič začelo s pripravo za podelitev domicila Kokrškega odreda.

V zvezi s tem so na prvi sestanku povabili tudi skupino nekdanjih borcev in voditeljev te enote, ki je v veliki meri delovala prav na tem območju. Vzporedno s tem bodo začeli tudi organizirano zbirati podatke o sestavi enote in o njenih akcijah. Kokrški odred, ki je bil prvi ustanovljen poleti 1942 in je deloval v glavnem med Tržičem in Kamnikom ter v najusodnejših dneh doživel nekaj znamenitih in tudi tragičnih bojov, ima slikovito zgodovino. Njegovi bataljoni so večidel delovali samostojno. Tako eden od Jesenic do Begunj, naslednji od Begunj do Tržiča in potem še od Tržiča do Kamnika po vsej dolžini desnege brega Save, ki je bil med okupacijo za bojevanje trd oreh. Zato bo pri zbiranju in pisanju zgodovine treba zajeti tudi terensko pove-

zavo, zbrati podatke o mnogih borcih, sestavi ambulant, kurirjih, obveščevalcih in drugih. Sestanek je kljub maloštevilni udeležbi pokazal, da možnosti za uresničitev tega so, kajti tu je tudi pripravljenost predvsem za razumevanje finančne podprede začeto akcijo.

Tako bi sčasoma dobili pregled nad nekdanjim kadrom, da pozneje ne bi bilo treba tako improvizirano, kot je bilo največkrat doslej, vedno na novo iskati različne podatke.

Na sestanku so sestavili odbor, ki bo priprave vodil in vzpodbujal k nadaljnjemu delovanju. Zato so poleg tega izbrali tudi potrebne komisije. Vse kaže, da bo delo steklo tako, kot je zaželeno. V zvezi s tem so sklenili, da se bo odbor za pripravo domicila in zbiranje zgodovinskega gradiva, sestajal redno in načrtno.

Za informacije se obrnite na tovarša Miloša Savo, oddelak za narodno obrambo občine Tržič.

I. Jan

ŠESTDESETLETNICA SPOMENIČARKE

Francka POLJANEC iz Kranja, rojena 11. decembra 1906, je nosilka »Spomenice 1941« in 60-odstotni vojaški vojni invalid.

Francka je bila proletarka v predaprilski Jugoslaviji se je začela njena samostojna življenjska pot. Najprej je bila hišna pomočnica in nato snažilka vse do okupacije. Poročila se je s čevljarjem pomočnikom — komunistom preganjanim in večkrat brezposelnim, ker se je upiral neštetim krivicam in ker je širil ideje o pravicah delavskega razreda.

Francka se je z možem že v letu 1941 vključila v vse požrtvovalnostjo v osvobodilno gibanje. V juniju 1941 so jo z možem vred aretirali Nemci. Moža so kmalu po aretaciji ustrelili, njo pa obsodili na smrt. Na plakat ustrelenih so jo vpisali kot justificirano, vendar ustrelitve niso izvršili. Morala pa je prestopiti grozoto Mauthausna in Ravensbrücka. V koncentracijskih taboriščih si je nakopala hudo bolezen, ki jo še sedaj priklepa na posteljo.

Jubilantka Francka je ena tistih skromnih, pa vendar revoluciji popolnoma predanih borcev, ki zaslužijo naše iskreno spoštovanje, pozornost in zahvalo za vse, kar so doprinesli med NOV in v povojnem času.

Od srca želimo, da bi se ji povrnilo zdravje, da bi še dolgo let zopet lahko nadaljevala svoje plemenito delovanje.

Borci NOV in vojaški vojni invalidi iz občine Kranj

Na pogrebu nikogar, na zapuščinski razpravi pa ...

Mnogo jih je že pomrlo, naših borcev.

Ko se v Novi Gorici zbira-

ženja, z žalostjo v srcu ugotavljamo, da se letno poslovi od nas do 120 članov. Naglo odhajajo naši tovariši, prenapeto in vedno številneje. Mnogo je takih, ki niso dočakali 50. leta starosti.

Za njimi ostajajo spomini... Letos je pobralo tudi Mirka. Invalid je bil in pri štirinštridesetih je legel v grob.

Hišico si je zgradil po vojni. Ko mu je pred leti umrla mama, je ostal sam. Zadnja štiri leta sta zanj skrbela občinski odbor ZB in Center za socialno delo.

Ko je umrl, je bil občinski odbor tisti, ki je poskrbel za njegov pogreb. Sorodniki ga niso obiskali niti takrat, ko je umiral. Tudi na pogreb jih ni bilo.

Sodišče je nato pripravilo zapuščinsko obravnavo. Odločiti je bilo treba, kdo naj podeduje hišico z vrtom. Na treh zapuščinskih razpravah — postopek še ni končan — je uveljavljalo svoje zahtevke 25 »nekakšnih« sorodnikov oziroma možnih dedičev...

Neki bratranec pokojnega Mirka je velikodušno izjavil: »Odrekam se dedovanja v korist vdove po bratranecu...«

Daljša sorodnica je širokosrčno dovolila vnesti v zapisnik:

»Če se odreka ta in ta, potem tudi jaz ne vztrajam...«

Nekdo se je celo zanimal:

»Kje pa je padel ta borec?«

Za Mirkov grob doslej še nihče ni vprašal.

C. Zupanc

Gradbeno podjetje Slovenj Gradec

Opravlja dela na visokih in nizkih gradnjah.

Borci in vsi tisti, ki mislite na lastno stanovanje!

Obrnite se za vsa potrebna navodila na naše podjetje.

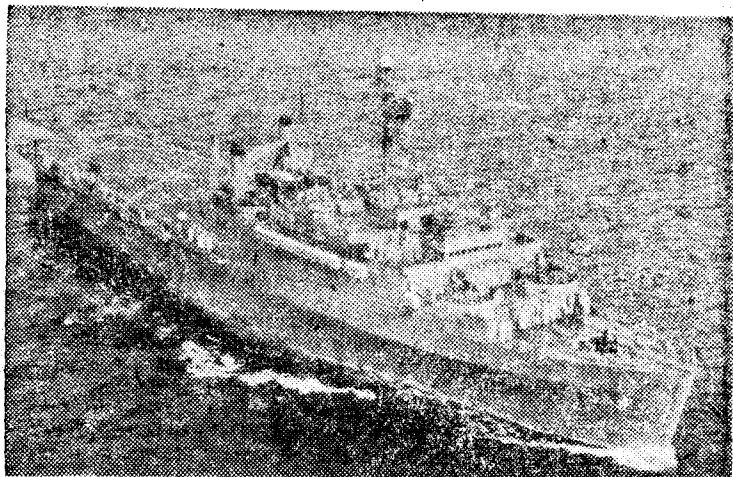
SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Vojaške zanimivosti

Ameriška desantna ladja »raleigh«

Nove ameriške desantne ladje razreda »raleigh« se v marsičem razlikujejo od desantnih ladij, ki jih poznamo še iz druge svetovne vojne. Ladja, ki jo vidimo na sliki in kakršnih ima ameriška vojna mornarica že šest, ni namenjena le za prevoz desantnih čolnov, temveč z njo lahko prevažajo tudi vojni material in enote — na vsaki ladji te vrste je prostora za bataljon vojaštva.

Desantna ladja »Ogdens«, ki nam jo kaže slika, je dolga 173 metrov, ima 16.600 ton in plove s hitrostjo do 40 kilometrov na uro. Pod krovom ima šest transportnih helikopterjev, v dokih pa devet desantnih čolnov. Zanimiva je tudi

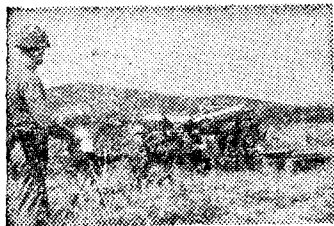

po tem, da se ji pri spuščanju čolnov ni treba zaustavljati ali zmanjševati hitrosti, temveč lahko opravi kar med vožnjo.

Ladja je oborožena z osmimi polavtomatskimi topovi kal. 76 mm — po dva topa na eni lafeti. Topovi stoje pred poveljniškim mostom in v osrednjem delu ladje. Na njej pa so tudi podstavki za zstreljevanje raket in ustrezni radarji.

Brezpilotno letalo »bikini«

Brezpilotno letalo »bikini« je namenjeno za fotografiranje bojišča. Prevažajo ga na posebni prikolici, ki jo pritrjuje na džip. Vsak komplet »bikinija« sestavlja naslednji elementi: dve brezpilotni letali s fotokamerami, podstavki za izstrelitev, štiri posode s stisnjenim zrakom, zaboj, ki vsebuje radijski oddajnik, sprejemnik in

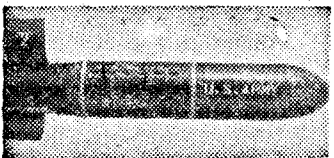

kontrolne naprave in razno potrebno orodje. Brezpilotno letalo je ob izstrelitvi težko 27 kg. Elektronske naprave, ki so vgrajene vanj, dobivajo električno energijo iz 24-voltnega akumulatorja.

Ze takoj po izstrelitvi bo letalo doseglo hitrost 90 kilometrov na uro. Ko pa začne delovati motor (4,5 konjskih moči in do 9.000 obratov na minuto), bo krožilo s hitrostjo do 160 kilometrov na uro. »Bikini« lahko ostane v zraku pol ure, v tem času pa zmora osemdeset kilometrov dolgo pot. Kljub temu pa se ne sme oddaljiti več kot dva kilometra, kajti voditi ga je moč le vizualno. Njegova zmožljivost se bo precej povečala, ko ta bodo izpopolnili tako, da mu bodo že vnaprej programirali pot ali pa ga vodili prek radarja.

Protitankovski izstrellek MAW

Ameriško podjetje McDonell iz St. Luisa se že dalj časa ukvarja s novim protitankovskim izstrelkom MAW. Sodijo, da bodo kretili za serijsko proizvodnjo tega stroja odobreni v prihodnjem letu.

Izstrellek po lansiranju usmerja s pomočjo optičnega vizirja, pritrjenega na cev, tako da mu polti, ki se z rakete odvijata med njenim poletom, pošiljajo ustrezne signale. Izstrellek je dolg 110 cm, tehta pa 12,7 kg. Učinkovit je do daljave 1100 metrov.

Nenavadna naloga

Bilo je decembra 1944. leta, ko so za Budimpešto divjali ogorčeni boji. Na nekem letališču, oddaljenem kakih petdeset kilometrov od madžarskega glavnega mesta, je bilo izhodišče enega izmed sovjetskih polkov jurišnikov »Il-2«. Letala so se po nekajkrat na dan dvigala v zrak in bombardirala položaje pred mestom, ki so ga Nemci na vse kriplje branili. Sovjetsko letalstvo je spričlo močnega in dobro organiziranega protiletalskega ognja imelo občutne izgube. Seznam letalcev, ki se niso vrnili s svojih nalog, je postajal čedalje daljši.

Tridesetega decembra so pilota, kapetana Smeleva, že v zgodnjih jutranjih urah nujno klicali v štab.

Letalski general Belicki, komandant divizije, se je sklanjal čez mizo, ki so jo pokrivali

stvom in do razdejavanja madžarskega glavnega mesta Budimpešte...

Smelev si je za spremljevalca izbral mladega poročnika Petra Orlova, pogumnega pilota, ki mu je povsem zaupal. Ko mu je to povedal, je na poročnikovem obrazu opazil, da je ta ponosen, ker se je Smelev odločil prav zanj. Zavedal se je, da takih nalog ne zaupajo komurkoli.

Tega dne so bile vremenske razmere zelo slabe. Padal je sneg in preglednost je bila majhna. Zato je Smelev sklenil, da bo Budimpešto preletel tik nad strehami hiš. Tako ga nemška protiletalska obramba ne bo dobila na muho. Računati pa je moral z drugimi nevarnostmi: lahko se zaleti v jekleno žico kakšnega balona ali pa v kak zvonik, ki so bili raztreseni po vsem mestu. Toda nizki polet je bil v takih vremenskih razmerah edina rešitev.

»Petja, orožje so nama prepovedali uporabljati,« je Smelev obvestil spremljevalca.

»Kaj? Mar ne gre za bojno nalogo?« Petja nikakor ni mogel dojeti. »Kaj pa protiletalski topovi in mitraljezi? Medtem ko bodo naju obstreljevali, naj midva mirno gledava?«

»Tako so ukazali, Petja,« je Smelev mirno odgovoril. »Parlamentarca sva!«

Letalski motorji so se kmalu zagreli. V prostor, ki je sicer namenjen za bombe, so dali letake. Na letališču je bilo videti le do petsto metrov daleč. Polkovni komandant je zaradi slabih vremenskih razmer prepovedal polete. O tem je obvestil tudi komandanta svoje divizije, ta pa komandanta letalske armade. Kmalu nato pa je prišel ponoven ukaz, naj nalogo izpeljejo ne glede na slabe vremenske razmere.

Letali kapetana Smeleva sta se dvignili natančno ob 10.45.

vidljivost je bila tako slaba, da sta se letali izgubili izpred oči že nekje na polovici vzletne steze.

Zaledenela Donava se je kot širok bel trak vila pod krili jurišnih letal. Sledili sta reko in kmalu prileteli nad otok. Takoj za njim se je širila Budimpešta. Nizki snežni oblaki so prekrivali celo bregove Donave.

Po nekaj minutah sta pilota zagledala obrise velikega mesta. Smelev se je spustil tik nad hiše. Letela sta zelo hitro. Nenadoma pa je Smelev pred seboj zagledal visoka zvonika katedrale. Za ukrepanje je bilo zelo malo časa. Naglo je zavil in letalo je švignilo med zvonikoma. Ko se je ozrl, je videl, da je njegovemu spremljevalcu komaj še uspelo »preskočiti« nepričakovano oviro.

Nato je kapetan pogledal, koliko je že ura. Vsak hip bo enajst. Letali sta bili nad mestnim središčem, drveli pa sta skoraj z največjo hitrostjo, ki sta jo zmogli. Čeprav je bilo neverjetno, nemških protiletalskih topov in mitraljezov ni bilo slišati. Bržkone ni nihče računal, da se sovjetska letala pojavijo nad Budimpešto tudi ob tako slabem vremenu.

Natančno ob 11. uri je kapetan Smelev po radiu velel svojemu spremljevalcu, naj odpre prostor za bombe, kjer so bili pozivi k vdaji.

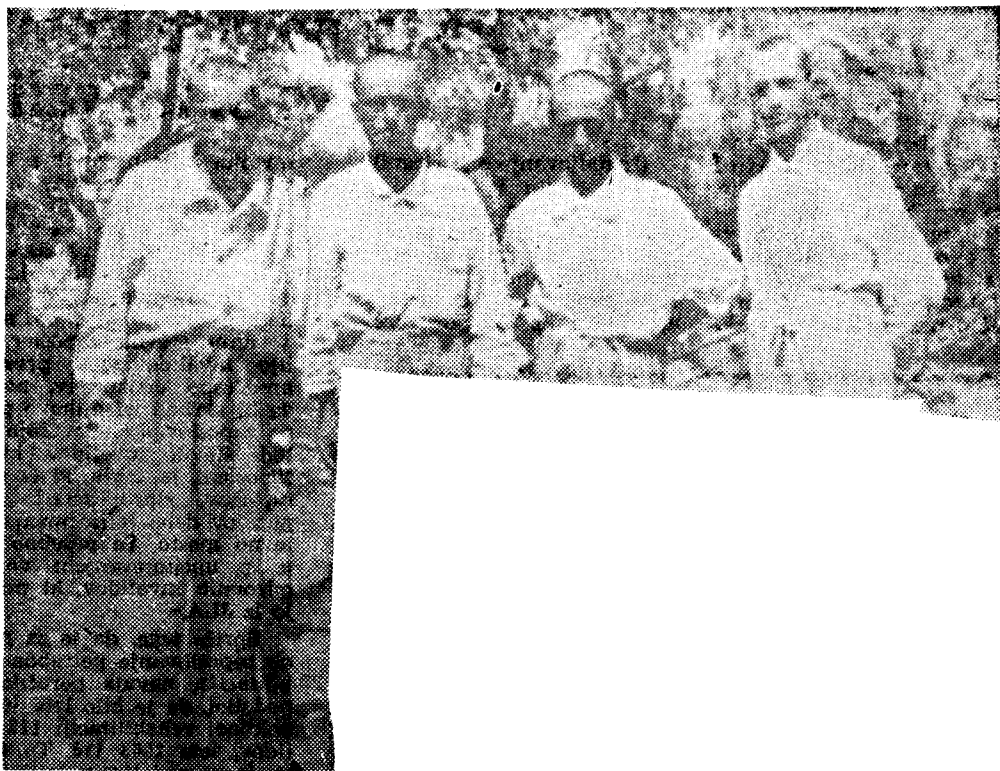
Nekaj sekund pozneje sta sovjetska pilota že lahko opazovala roje listkov, kako se izgubljajo v snežnem metežu. Na tisoče letakov je frfotalo nad hišami, dokler niso obležali na mestnih ulicah.

Potem ko sta mesto dvakrat obletela, sta zavila proti matičnemu letališču. Petnajst minut kasneje sta bila spet na tleh. Bila sta zadovoljna, ker sta nalogo uspešno opravila.

Sovjetsko poveljstvo je potrpežljivo čakalo na nasprotnikov odgovor. Povelja za splošni napad na mesto niso dali, ker so želeli, da bi letaki prišli v roke vsakega sovražnikovega vojaka v obkoljenem mestu. Zato sta Smelev in Orlov še trikrat odletela in trosila na mesto pozive k vdaji.

Nekaj dni kasneje je general Belicki odlikoval kapetana Smeleva in poročnika Orlova s Redom domovinske vojne. Takoj nato pa so orožarji naložili na njuni letali pravi tovor — bombe. Vse kaže, da so šele te dokončno iztrežile nemške fašiste.

Fotografija z vprašajem

Fotografija, ki jo objavljamo, MO (Puglia, južna Italija), ki šla v bolnišnico leta 1944 močr knjigo »Partizanski dnevniki« na naslov: ure

OB 25-LETNICI JAPONSKO-AMERIŠKE VOJNE

Japonska vojna n

Kako so mogli Japoanci štiri leta vzdržati v vojni, ki je kar jih pozna človeštvo, najbolj totalna? Kako so pod u cije doživeli zlom? Vsa ta vprašanja so sicer že preče dajali po drobcih in predvsem najslikovitejše epizode (P Filipini, Okinawa itd.), premalo pozornosti pa so doslej r te dogodke medsebojno povezujejo in ki so jedro orajšk oceanu.

Priprave na praznik JLA

V moziški občini so se dobro pripravili na proslavo obletnice ustanovitve JLA. V občinskem okviru so ustanovili poseben odbor, ki ga sestavljajo predstavniki JLA in družbenopolitičnih organizacij. Po vseh večjih krajih v občini bodo proslave s kulturnimi programi. Proslave bodo priredile osnovne organizacije ZB, ZROP in SZDL. V kulturnih sporedih bodo sodelovala kulturnoprosvetna in telesnovzgojna društva in šolska mladina. Občinska skupščina Mozirje je razpisala nagradni natečaj za pisanje najboljših šolskih nalog. Tema: Razvoj in vloga JLA.

V Solčavi je bila 18. decembra slavnostna akademija, na kateri so sodelovali tudi pripadniki obmejne enote v Logarski dolini. Včeraj so jih obiskali tudi predstavniki občinske skupščine, družbeno-političnih in delovnih organizacij moziške občine in jih obdarili. Istega dne je bilo tudi športno srečanje. RZ

Japonska sodi podobno kot Italija med dežele, ki jim močno primanjkuje surovin. Razlika pa je v tem, da se Italijani kaj radi odločijo za odhod v tujino, da bi tam delali in si omogočili boljše življenje, medtem ko so Japonci najraje doma, na svojih prenaseljenih otokih. Če pa so se že naselili nekje v Kaliforniji, so bile njihove naselbine neprimerno slabše organizirane od drugih naseljenecv — Italijanov, Ircev in Nemcev, ki so predstavljali narodnostne otoke v veliki Ameriki. Japonsko prebivalstvo je od 1920. do 1940. leta naraslo s 56 na 73 milijonov.

Zato ni prav nič nenavadnega v tem, če se je hotelo to cesarstvo razširiti in je sanjalo, da bo v Aziji vzpostavilo »novi red«. To se je dogajalo takrat, ko so nekateri drugi hoteli podobno »novi red« uveljaviti tudi v Evropi.

Po tej vojni, ki je kruto prizadela vse človeštvo, je v Evropi zares prišlo do temeljitih sprememb, vendar k sreči ne takih, kot si jih je bil zamislil Hitler. Tudi Azija je povsem spremenila počabo in

saša Japonska je po začetnem zastoju kaj hitro našla svojo pot.

Predvojna Japonska je stopila na pot pustolovščin z napadom na Kitajsko. V tej vojni pa japonski militaristi niso dosegli vsega tistega, kar so bili pričakovali, in so se zato ozirali od 1937. leta dalje še proti južnim morjem. Potem ko je Francija 1940. leta doživela polom, so se lotili Indokine. Najprej so se izkrcali v Hajfongu, nato pa dobili »soglasje« vlade v Vichiju. Po vsem tem so sklenili zvezo še s Siamom in to so bili prvi koraki k »novemu redu«.

Japonci so iz leta v leto postajali čedalje bolj sovražno razpoloženi do Angležev in Američanov, zakaj v Tokiu so menili, da jih angleška in ameriška pomoč Kitajski ovira pri osvajanju tega ogromnega ozemlja.

Japonska politika je bila zelo zmedena. Princ Konoye je sicer 27. septembra 1940. leta podpisal trojni sporazum z Nemčijo in Italijo, hkrati s tem pa se je začel pogajati tudi s

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Partizanski vlak na sovražnikovi progi

Svetislav Mladenović, ki je kot železniški čuvaj neko poletno noč stopil v vrste 2. šumadinskega odreda, je bil zelo navezan na svojo progo in malo železniško postajo, kjer je doletel služboval. Prav zato je začel trgati iste tračnice, ki jih je bil vse do tistega dne tako skrbno čuval. To je delal zato, da jih tujec ne bi mogel uporabljati. Svetislav Mladenović, politični delegat enega izmed vodov v Oraški četni, si je na vso moč želel, da bi bil samostojen in čim dlje od odreda in čete, da bi imel skupino borcev, desetino, s katero bi počel, kar bi se mu zljubilo.

To pa ne pomeni, da se je bil odgovornosti v četi in na log, ki mu jih je dajal četni komandir. Motilo ga je nekaj drugega. Vse akcije, ki jih je on, snoval, so bile njegovim tovaršem — včasih tudi povsem upravičeno — nestvarne in neuspešne. Kadarkoli pa je storil kaj po svoje in je kdo drugi o tem pripovedoval, so imeli vtis, da gre za neprepričljivo in izmišljeno zgodbo.

Take so bile skoraj vse njegove akcije na železniških progah. Tudi tista v Bagradanu, ko je nekega dne v septembru, natančno opolnoči, postal postajni šef in zakrivil tako strašno trčenje dveh transportov, da je promet stal tri dni in da so morali Nemci zaradi pomoči ponesrečencem pobrati vse zdravilne in sosednjih krajev. Pa tudi tista v Lozoviku, kjer je zaplenil kompozicijo z živili in uničil postajne naprave. Najbolj znana in najdrznejša njegova akcija pa je vsekakor tista v Velikem Orašju ob progi Požarevac — Velika Plana.

V začetku oktobra 1941 so Sveta po boju pri Bobovem poslali z njegovim vodom vred v severni del oraškega okraja z nalogo, naj spet zbere borce, ki so se bili v zadnjih bojih porazgubili.

Te priložnosti za samostojno delovanje Sveto nikakor ni nameraval zamuditi. Prav takrat so se nedičevci pripravljali na nov pohod proti partizanom. Neka njihova skupina bi se morala petnajstega oktobra tudi v Orašju vkrcati v poseben vlak. Sveto je nemudoma začel urediti svojo zamisel. Sredi belega dne je z desetino svojih borcev vdrl v Miloševac, uničil postajne naprave, poškodoval mešan vlak, ki ga je bil tam našel, prav na hitro pripravil manjšo kompozicijo in po telefonu sporočil železniškemu uslužbencu v Orašju, da bo iz Miloševca vsak hip krenil poseben vlak za Nedičovo vojsko. Nato je partizane spravil na vlak, jih razvrstil poleg oken in

jim ukazal, naj pripravijo orožje in čakajo na nadaljnje ukaze.

Vlak se je približal Orašju. Nedičevi vojaki so ga pričakovali razvrščeni na peronu. Prav tedaj, ko bi se lokomotiva morala ustaviti, je mednje tresčala bomba. Iz vagonov so se oglasili strelji. Zaropotal je tudi puškomitraljez. Znak za ogenj je Sveto dal potem, ko se je bil prepračil, da na peronu ni nobenih civilistov. Partizani so pometli vrste Nedičevih vojakov, ki so bili stali na peronu.

Med akcijo je iz čete nastal bataljon

Že od zore dalje prihajajo v pristanišče Lastovo vojaške enote. Drenjajo se ob pristanu in čakajo, da se vreme izboljša in da se bodo potem lahko vkrcali na ladjo, ki naj bi jih odpeljala nazaj v Italijo

Ze ponoči pa je v skrit zaliv v severnem delu otoka priplula — kljub razburkanemu morju — neka lesena barka, ki je pripeljala korčulsko partizansko četo. Tik pred zoro so borci, preoblečeni v italijanske uniforme, krenili iz zaliva naravnost proti sovražnikovi postojanki. V najbližji hiši so našli nekega domačina, ki jih je po skriti stezi pripeljal do vojašnice.

Stražar jih ni zaustavljal. Take skupine so že ves dan prihajale in odhajale iz vojašnice. Notri je bilo le še nekaj desetini karabinjerjev. Partizani so jih presenetili in razorožili. Brez strela. Italijansko poveljstvo je kmalu zvedelo, kaj se je bilo zgodilo s karabinjerji, in je ukazalo svojim enotam, naj takoj zasedejo obrambne položaje nad pristaniščem.

Korčulska četa s svojimi šestdesetimi mladinci je bila za obračun z mnogo močnejšim sovražnikom le prešibka. Njen

Mnogi izmed teh plačancev so padli, ob izhodu iz postaje pa je nastala nepopisna gneča.

Streljanja se je ustrašil tudi strojevodja Svetove kompozicije in je naglo potegnil za vzvod. Vlak je zdrvel proti Plani. Zato mu je Sveto ukazal, naj zmajša hitrost in se vrne nazaj v Orašje. Kompozicija je znova peljala mimo puste postaje, nato pa se spet vrnila. Pred Orašjem se je vlak ustavil. Sveto je borcem ukazal, naj izstopijo, strojevodja pa naj medtem nameče premoga pod kotel. Nato je lokomotivo kar sam pogнал. Vzvod je potegnil do konca, potem pa hitro izskočil.

Kompozicija se je bližala Plani. Tam so Nemci že vedeli, da se jim bliža vlak, ki z ročnimi bombami in rafali napada postaje, pa so ga pričakovali v zaklonih. Nenavadna kompozicija je zdrvela mimo postaje naprej proti Lapovu. Na vseh postajah so jo obstreljevali, toda ta se ni ustavljala, temveč je peljala kar naprej. Šele

potem, ko ji je zmanjkalo pare, se je ustavila onstran Lapova.

Nemci in železniški uslužbenci so bili tako preplašeni, da se vlaku, čeprav na njem ni bilo več posadke, niso upali približati. Bali so se, da je miniran.

Zgodbe o tej nevsakdanji akciji narodnega heroja Sveta Mladenovića so še dolgo krožile po vsej Srbiji.

Milorad Madić

Borci obiskujte kino predstave...

- KINO TRIGLAV, LJUBLJANA
 - 21.-23. dec. »Stirje neapcijski dnevi«, it.
 - 24.-26. dec. »Prezir«, franc. barv. CS
 - 27.-28. dec. »Ključ«, dom. omnibus
- KINO VEVCE
 - 21.-22. dec. »Trideset let smeha«, am. komedija
 - 23.-25. dec. »Gepard«, ital. barv. CS
- KINO ZALOG
 - 21. dec. »Zarota«, slov.
 - 24.-25. dec. »Oboroženi rop«, angl. barv. western posnet v Avstraliji
- KINO ZALDOVA
 - 21. dec. »Brezmejno sovraštvo«, nem. krim.
 - 24.-25. dec. »Pod okriljem noči«, angl. barv. zgod.-pust.
- KINO CENTER, KRANJ
 - 20. dec. ob 16, 18 »Pogled v zenico sonca«, jug.
 - ob 20 »Onibaba« jap. (za mladino neprimeren)
 - 21. dec. ob 16, 18 »Stirje v Texasu«, am. barv. CS
 - ob 20 »Onibaba«, jap. (za mladino neprimeren)
 - 22. dec. ob 16, 18 »Stirje v Texasu«, am. barv. CS
- KINO STORŽIČ
 - 20. dec. ob 16, 18, 20 »Samba«, span. barv. CS
 - 21. dec. ob 15, 30, 19 »V vrtnicu«, am. barv., vstopnina dvojna
 - 22. dec. ob 16, 18, 20 »Labirint smrti«, nem.-jug. barv. CS
- KINO RADIO, JESENICE
 - 20.-21. dec. »Vlak«, franc. CS
 - 22. dec. »Salomon in Sabab«, am. barv. CS
- KINO DOVJE-MOJSTRANA
 - 22. dec. »Moj dragi John«, šved.
 - 24. dec. »Kriva pot«, angl.
 - 25. dec. »Fantom londonske opere«, angl. barv.
- KINO KOROŠKA BELA
 - 24. dec. »Nekega lepega jutra«, franc.-span.-ital. CS
 - 25. dec. »Moj dragi John«, šved.
 - 26. dec. »Hazarder«, amer. CS
- KINO KRANJSKA GORA
 - 22. dec. »Vlak«, franc. CS
 - 23.-24. dec. »Moj dragi John«, šved.
 - 25. dec. »Nekega lepega jutra«, franc.-span.-ital. CS
 - 29. dec. »Hazarder«, amer. CS
 - 30.-31. »Fantom londonske opere«, angl. barv.

Sporočila in zapiski na zidovih celic...

Skupina konservatorjev narodnega muzeja, ki dela pri preureditvi nekdanjega taborišča na Crvenem krstu v spominski muzej »12. februar«, je odkrila na nekaterih zidovih celic, ko so z njih odstranili belež, mnogo zapiskov, sporočil in imen zapornikov, ki so bili v teh zaporih.

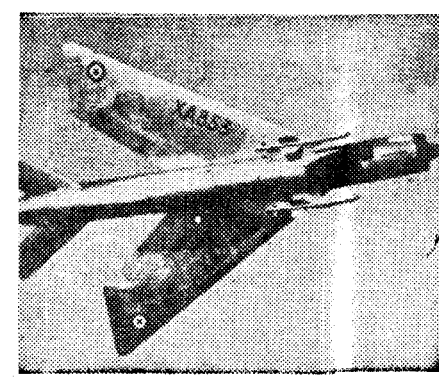
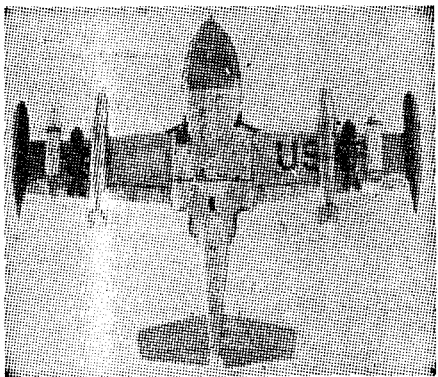
Tako je na zidovih v sobi 12, iz katere so organizirali dne 12. februarja 1942 beg (ko je 105 zapornikov premagalo stražarje in so ušli), lahko prečitali mnogo podatkov in naročil, iz katerih je mogoče točno sklepati, kdaj je bilo ustanovljeno to taborišče v Nišu (doslej se nastanek taborišča ugotavljali bolj po spominu preživelih). Neki zapornik je tako na steno zida v celici zapisal, da so ga pripeljali v taborišče 1. oktobra 1941, kar potrjuje domnevo, da

je bilo to taborišče ustanovljeno mesec dni pred tem datumom. »V tej sobi je 68 ljudi,« je zapisal na steno neki drug zapornik, poleg nečistljivo zapisanega imena pa je tudi dodano »Ustreljen 1. maja«. Poleg nekaterih imen pa je tudi zapisano, da so jih odpeljali na delo v Nemčijo...

Statistični podatki govore, da je v treh letih bilo v tem taborišču okoli 30.000 zapornikov, izmed katerih so jih 10.000 ustrelili na Bubnju. Mnoge so odpeljali na delo oz. v taborišča v Nemčijo in mnogim je uspelo o svojem odhodu napisati na zidove celic. Sicer pa konservatorji še nadalje pazljivo odstranjujejo razne beleže s sten, če bodo morda tako odkrili še kake zanimive zapiske in sporočila, ki so jih pustili na stenah številni zaporniki. D. J.

FOTO S PODPISOM

AMERIŠKO LETALO ZA POMOČ KOPENSKIM ENOTAM »Cessna AT-37D« je oboroženo z mitraljezi, topovi, rušilnimi in napalm bombami ter raketami. Poročajo, da so to letalo napravili na podlagi izkušenj in potreb južno-vietnamskega bojišča.

NADZVOČNI PRESTREZALEC F-2 »LIGHTNING« je najpomembnejše letalo britanskega vojnega letalstva. Ima dva turboreaktivna motorja in leti s hitrostjo do 2430 kilometrov na uro. Oboroženo je z dvema raketama »zrak-zrak« tipa »Red top«, ki sama sebe usmerjata proti cilju.

JANKO BERNIK:

IZ ŠKOFJELOŠKIH GOZDOV V NEMŠKA TABORIŠČA

Nekaj tednov kasneje so na drugem koncu delovne hale montirali star stroj za pranje zamaščenega perila. Na njem je prvi pričel delati neki star Nemec. Bil je len, pa ga je nadomestil nek Poljak. Ta možak je kmalu zbolel. Njegovo mesto je zasedel nek Čeh. Tudi on je kmalu zbolel. Takrat so k stroju določili mene. Čeha sem vprašal, zakaj vsakdo zboli pri stroju. »Tudi ti boš kmalu zbolel. V kotlu vre voda, pomešana s sodo. Kmalu se ti bo okrog srca pričela nabirati voda in zrel boš za krematorij.«

Prvi hip je kazalo, da je moja usoda zapečaten. Toda kasneje mi je stroj prinesel mnogo ugodnosti. Skrivoma sem pral perilo, kuhal krompir ter si tako zaslužil dodatne hrane. Poleg tega sem dobival podvojeno količino cigaret; za težko delo, je rekel Sauer.

Nastopila je pomlad leta 1944. Ameriška letala so pričela preletavati naše taborišče. Skoraj vsak dan smo imeli alarm. Civilisti so se umaknili v bunkerje, nas pa so pustili na delovnih mestih. Vsakega alarma sem se razveselil. Dve uri sem lahko v miru pral in si tako služil nekoliko boljši vsakdanji kruh.

Sredi poletja so tudi nas pričeli naganjati v bunkerje. Blizu kamnoloma Vinergraben so Nemci v hrib izvrtali dolge tunele. Pogosti bombni napadi so vedno huje mrtvili delo. Ljudje so padali od izčrpanosti. Ko smo vsako jutro čakali na zbornem mestu na odhod na delo, smo videli nočno izmeno, ki je nosila mrlič. Tudi podnevi, ko nas je okrog 20 tisoč bežalo v tunele, smo vsepovsod videli kupe mrličev. Gorje, če si v tunelu padel. Kot val so te bežeči zgrabili in te pregazili do smrti.

Nekega januarskega jutra 1945 smo vstali in hoteli oditi na delo. Toda ukazali so nam, naj še naprej ležimo. Naslednjega dne smo zopet šli na delo. Po taborišču so se razširile govorice, da se je v Mauthausnu uprl smrtni blok Rusov. Nekaj jih je napadlo stražarski stolp in ubilo stražarja. Nato so namerili mitraljez na sosednji stolp. Drugi jetniki so nametali deske in oode na žice z elektriko. Nekaj jih je pobegnilo, še več pa so jih postrelili na begu.

Tudi v našem taborišču je kazalo, da se štiriletni pekkel bliža h koncu. Pričele so se sabotaže. Nekega dne so v greznico izpraznili ogromne količine vode. Namesto nafte in strojnega olja so bili v taborišče pripeljali vodo...

Vsak dan bliže svobodi je prinesel novo gorje. Hrane je bilo vedno manj. Naš krematorij je na dan požrl sedem sto in več jetnikov. Na njihovi zadnji poti so jim jetniki, ki so jih vozili na kmečkih vozeh, izrezovali koščke mesa, jih pekli in jedli. Lakota je bila vedno huja.

Nekega dne so pričeli deliti pakete s hrano. Mednarodni Rdeči križ se je najprej zavzel za Žide. Siromaki so se hrane neznanako razveselili. Kot sestradani volkovi so se vrgli na konzerve — in umirali. Njihovi želodci niso vzdržali.

Sneg se je pričel topiti in prikazale so se velike krpe mokrega ledu. S postaje smo nekaj dni vlačili proti tunelu težke stroje. Naše delo je v mnogočem spominjalo na delo pri gradnji piramid v Egiptu. Stroje smo naložili na dve železni plošči, ki sta kot sanici drsli po tleh. Nato nas je 50 sužnjev poprijelo za dolgi vrvi in kot živina vleklo težko breme. Preko naših upognjenih hrbtov so neprestano deževali strašni udarci z bičkovki.

5. maja nas komanda ni več poslala na delo. Druga grupa kriminalcev, katerim so bili obljubili amnestijo, se je vezbala na dvorišču. Prva grupa teh prostovoljcev se ni bila obnesla. Nemško poveljstvo jih je poslalo na fronto, toda izmečki so se lotili drugačnega posla: ropali so po vaseh in pobijali prebivalce. Skozi okna sobe smo opazovali cesto. Že štirinajst dni je bila polna beguncev. Tudi nekaj jetnikov je iz Auswita prišlo v naše taborišče in opisovalo strašno trpljenje na transportu. Popoldne je pobegnila straža in nadomestil jo je Wehrmacht.

Ob petih popoldne so se nenadoma odprla glavna taboriščna vrata. Straža je pobegnila, Američani so vkrakali v taborišče. Tistega večera je v taborišču vladalo obsedenje stanje. Duh strašnega maščevanja se je polastil sužnjev. KAPOJI so začutili, da jim bijejo zadnje ure. Eden izmed njih, že ves kravp ob obrazu, je še zadnji hip skočil med Amerikance in se dal ujeti. Zjutraj po povsod po taborišču ležali kriminalci kakor pohojeni ščurki.

Dodelili so nam barako na drugi strani taborišča. Tam sem srečal tudi Toneta Dolinskega, ki sem ga poznal še iz Begunj. Napočil je zadnji dan neskončno dolge poti trpljenja. Z nekim prijateljem, doma z Bleda, sva še enkrat obšla taboriščni prostor. Nemški civilisti so nosili mrličje iz kleti. Rusi so jih s palicami priganjali: »Le dajte, prej ste nas priganjali vi, sedaj pa bomo mi vas.« Tovarišu je ob pogledu na grmade mrličev postalo slabo. Želel si je v posteljo, toda vse so bile razdrte.

Pozno popoldne sva s tovarišem zapustila taborišče. Se enkrat sem prebral besede »Konzentrationslager Mauthausen-Gusen«. Spomnil sem se besed komandanta taborišča, ki jih je bil izrekel, ko smo prvič stopili skozi taboriščni vhod: »Prišli ste skozi glavni vhod, odšli pa boste skozi dimnik.«

Že sedmi dan sem bil na poti. Tovariša, ki je zbolel, sem pustil v neki bolnici. Takrat je bila moja največja želja, da se čimprej srečam z družino. Našel sem jo v kloštru v vasi Poksan-Markelhofen. Ob srečanju, polnem nepopisne sreče, nisem mogel verjeti, da smo se našli, po mnogih letih, v daljni tuji deželi. Žena in trije otroci so mnogo pretrpeli. Pozneje, ko je žena prišla v kuhinjo za pomočnico, se je vsem obrnilo na bolje.

Nekega avgustovega dne 1945 so nam Američani ukazali, naj se odpravimo na pot. Do Dingolfinga so nas prepeljali s kamioni od tam pa nas je vlak preko Münchna, Pasaua in Salzburga pripeljal v osvobodeno domovino.

KONEC

Tovarna kos in srpov

Slovenj Gradec

IZDELUJEMO

- KVALITETNE KOSE
- PROSTOROČNE OKOVKE
- KOVANE KROGLE ZA CEMENTNO INDUSTRIJO
- NERJAVECO KLAVNIŠKO OPREMO

Nov vlak na starem tiru

Francoski predsednik Charles de Gaulle je pred kratkim dejal, da so zadnje čase najpomembnejša dogajanja v Vietnamu in Zvezni republiki Nemčiji. Navzlic naporom svetovne javnosti, Organizacije združenih narodov in posameznikov se vojna v Vietnamu širi iz dneva v dan in čedalje bolj ogroža svetovni mir. Dogodkom v Vietnamu bomo posvetili enega izmed naših prihodnjih komentarjev.

Zvezna republika Nemčija. Vlada kriza je srečno prebrojena, nastala je »velika koalicija«, država je dobila novega voditelja z novo vlado. Evropska javnost je z veliko nestrpnostjo pričakovala napovedi nove bonnske vlade o njeni notranji in zunanji politiki. Prejšnji teden je kancler Kurt Georg Kiesinger prebral deklaracijo vlade, iz katere povzemamo nekaj osnovnih misli.

Vlada je naglasila voljo, da živi v miru in sporazumevanju z drugimi narodi. »To velja tudi za naše odnose s Sovjetsko zvezo,« čeprav jih še zmerom otežujejo neurejeni problemi. Vlada želi »sporazumevanje« tudi v odnosih s Češkoslovaško. Obsoja Hitlerjevo politiko(!), ki je bila »usmerjena v razbijanje češkoslovaškega državnega organizma«, in izjavlja, da Münchenski sporazum iz leta 1938 »nima več veljave« (ta sporazum so podpisali Nemec Hitler, Italijan Mussolini, Francoz Daladier in Anglež

Politični obzornik

Chamberlain, z njim pa so zahodni zavezniki praktično dovolili Hitlerju, da počne s Češkoslovaško, kar se mu zdi. Vendar meni Kiesingerjeva vlada, da so s Češkoslovaško še vedno »problemi«, ki jih je treba urediti, kot na primer »vprašanje državljanskih pravic sudetskih beguncev«.

O mednemških odnosih pravi deklaracija, da bi bili mogoči stiki med uradnimi predstavniki oblasti in da bi se lahko povečala trgovinska izmenjava med Nemčijama. Vendar se ima Kiesingerjeva vlada še vedno za edini organ, ki »ima pravico govoriti v imenu vsega nemškega naroda«. Potemtakem Zahodna Nemčija še noče zavreči Hallsteinove doktrine, po kateri Nemške demokratične republike pravzaprav ni (imenujejo jo »sovjetski sektor«) in po kateri je vlada ZRN edini predstavnik Nemčije v svetu.

Odnosom z ZDA je v deklaraciji posvečeno veliko besed. Kiesingerjeva vlada meni, da je zveza z ZDA in drugimi partnerji v NATO »življenjskega pomena za Zahodno Nemčijo«, gospodarska in politična »enotnost Evrope pa je prav tako v ameriškem interesu«.

Odnosom s Francijo, ki jih je Erhardova vlada precej poslabšala, posveča Kiesingerjeva vlada več pozornosti. »Za prihodnost Evrope odločilna vloga pripada nemško-francoskim odnosom,« piše v deklaraciji.

Pravijo, da je za novega kanclerja Kurta Georga Kiesingerja značilno, da je najprej sprejel francoske novinarje. Na vprašanje o francosko-nemških odnosih je Kiesinger odgovoril: »Okrepil bom sodelovanje med Francijo in Nemčijo. Delal bom brez naglice in se naslanjal na realnost.«

Zaradi »velike koalicije« (kar pomeni, da so socialisti prvič po letu 1930 prišli v vlado), bo morala Kiesingerjeva politika upoštevati tudi zahteve socialistov po zbljevanju z Vzhodom. Takole pravi Kiesinger:

»Zame so odnosi z Moskvo zelo pomembni. Tudi tu ne bomo prenašali, marveč previdni. Gre za kočljive zadeve in morda nam bo Pariz hotel pomagati.«

Socialistom ni dosti do tega, da bi Zahodna Nemčija imela atomsko oborožitev. Njihovo stališče glede tega vprašanja tudi vpliva na Kiesingerjevo politiko:

»Recimo, da si bomo pridržali pravico do svojega mnenja, če bi prišlo do ustanovitve evropske atomske sile. Toda atomski oborožitvi v nacionalnem obsegu smo se odrekli.«

Glede neonacistov meni novi kancler, da so nevarni.

»Toda, verjemite mi, da bom storil vse, kar je v mojih močeh, da bom to nevarnost odstranil. Sicer pa so dandanes razmere drugačne od razmer pred nastopom Hitlerja. Brezposelnosti nimamo, politična kriza je rešena.«

Neizpodbitno drži, da je politika v veliki meri odvisna od vodilnih ljudi. Kancler Kiesinger ima za zunanjega ministra socialističnega voditelja in nekdanjega zahodnoberlinskega župana Willyja Brandta, za finančnega ministra ima »bavarskega kralja« Franca Josefa Straussa, za obrambnega ministra ima nekdanjega zunanjega ministra Gerharda Schroederja, to pa so poglavite »novosti«. Politični opazovalci napovedujejo, da bo imel Strauss veliko besede tudi na drugih področjih, ne le pri financah, nekateri celo trdijo, da je ravno Strauss izbral sicer malo znanega Kiesingerja za novega kanclerja, da bi ga pozneje laže spodbil in sam prevzel vodstvo države v roke.

Besede iz vladine prve deklaracije in iz Kiesingerjevega intervjuja s francoskimi novinarji navzlic vsemu le napovedujejo nekoliko prožnejšo politiko Zah. Nemčije, čeprav so razočarale tiste, ki so od »novincev« preveč pričakovali. Erhard jo je politično tako zavozil, da bo novi vlak še dolgo vozil po starem tiru, preden bo zapeljal na novega. S pomislekom: če bo Nemcem sploh do tega.

Zakaj pri sedanjem političnem življenju Zahodne Nemčije le ne gre prejeti naloge NPD. Neonacistična stranka, ki je prišla v pokrajinska parlamenta v Schleswig-Holsteinu in na Bavarskem, je nevarna. Nevarna je tudi zato, ker si je oblasti ne upajo prepovedati. Menijo, da je dovolj, če so prepovedale komunistično partijo. Če bi prepovedale še neonacistično stranko, bi si kdo še mislil, da v Zahodni Nemčiji ni dovolj demokracije...

Za Kiesingerja bi bilo dobro, ko bi odločneje nastopil proti neonacistom, zakaj potem ga ne bi tako napadali prav zaradi njegove nacistične preteklosti. Kiesinger je imel visoko funkcijo v Hitlerjevem režimu, tako visoko, da je bil na seznamu pomembnih osebnosti, ki bi jih evakuirali v nevarnosti. Njegovi zagovorniki sicer trdijo, da je ovrnil izpolnjevanje protizidovskih operacij in da je bil zato na črni listi gestapa itd. Očitki in opravičila z obeh strani.

Na svoji zunanosti in vedenju je Kiesinger »nov človek« v zahodnonemški politiki. Je veliko nasprotje stare nemške togosti v slogu Adenauerja, Erharda ali Straussa, na zunanje je ravno toliko tipičen Nemec, kot je de Gaulle tipičen Francoz. V svojem političnem življenju je prevzel slog pokojnega ameriškega predsednika Kennedyja in Nemci ga že zdaj imenujejo kar s kratkimi K. G. K., kot je navada v Ameriki: Roosevelt je bil F. D. L., Kennedy je bil J. F. K., Johnson pa je L. B. J. Toda to je le zunanost.

Sicer pa je stari lisjak Adenauer rekel, da je še prezgodaj ocenjevati delo nove »velike koalicije«. »Zadeva ni slaba, ni... No, homo videli, kako bo čez tri mesece...«

STANE IVANC

Stevan Jakovljević: Srbska trilogija

Ze pred vojno smo v slovenskem prevodu Toneta Potokarja dobili znano delo srbskega pisatelja Stevana Jakovljevića Srbska trilogija. Knjiga je imela velik odmev in je bila kmalu razprodana. Ne toliko zaradi nove vojne, ki je bila takrat pred durmi, temveč zaradi dejstva, da je to eno najboljših jugoslovanskih pričevanj o prvi svetovni vojni. Pričevanje, ki je sicer avtobiografska pripoved o dogodkih med vojno in doživljajih avtorja in torej delo dokumentarne vrednosti, vendar pa tudi pričevanje, ki zaradi tehničnosti in zrelega umetniškega oblikovanja presega običajne povprečne memoarske dela. Stevan Jakovljević, po poklicu biolog, profesor geografske univerze, je sicer napisal več del. Med njimi tudi dve deli o drugi svetovni vojni. Toda Srbska trilogija je kot pričevanje o prvi svetovni vojni ostala njegovo najbolje delo. Delo, ki je doživelo v originalu veliko število izdaj in ki je bilo tudi prevedeno. Zaradi tehničnosti, zanimivosti ter nespornih kvalitativnih del je bilo prav, da je založba Obzorja to delo zdaj ponovno izdala in ga znova posredovala slovenskim bralcem.

Jakovljevićeva Srbska trilogija je delo sestavljeno pravzaprav iz treh samostojnih del, ki so tudi samostojno izhajala. Seleta leta 1937 je pisatelj vse tri samostojne knjige Let. 1914, Pod križem, Na pragu svobode, združil pod skupnim naslovom in tako dal s svojo trilogijo zaokroženo podobo Srbije in njenih ljudi v prvi svetovni vojni. Srbska trilogija je po svojem značaju kronika. Pisatelj pripoveduje o svojih lastnih doživljajih in o dogodkih, ki jim je bil sam priča. Pripoveduje o letu 1914, ko so Avstrijci napovedali mali Srbiji vojno, pa se je ta vendar tako uspešno uprla napadu, da so bili v jeseni 1914 vsi tuji vojaki pregnani čez meje dežele. V drugi knjigi pripoveduje o mirni zimi, ki je nato sledila, pa o sovražni ofenzivi, ko se je morala srbska vojska ukloniti predmoči. Osrednjo pripovedi predstavlja opis srbskega umika prek erogorskih in albanjskih gor. V tretji knjigi opisuje pisatelj dogodke na solunski fronti, kaj se je pričakovalo z novo napadom obnovljena srbska armada. Pisatelj prikazuje odločilne boje na tej fronti, ki so se končali leta 1918 s prebitjem sovražne črte in dokončno zmago zaveznikov nad avstrijsko-nemškimi in bolgarskimi silami.

Srbska trilogija je izredno zanimivo delo. Jakovljevićev uspeh je prav gotovo v tem, da je ustvaril

nadvse privlačno pisano knjigo, ki pa ima tudi dokumentarno vrednost. Ne gre samo za realistične opise vojnih dogodkov in lastnih avtorjevih doživetij. Uspeh tega dela je nedvomno tudi v tem, da avtor obsežnega gradiva. Delo je vseskozi

izredno zavzeto oblikuje obsežno gradivo. Delo je vseskozi pisano s srcem, pa tudi s pravšnim mero in kritično mislijo. Vse je prikazano v naravnih razmerjih in do konca človeško, kljub izrednemu trpljenju in tragi, ki sta ju doživljala srbska vojska in ljudstvo. R

OBVESTILO

Zadnje čase se širijo vesti, da so knjigo Štefanije Podbevške »Sveti Urh« naše oblasti prepovedale. Podobne vesti objavlja tudi emigrantsko časopisje v tujini.

V zvezi s temi govoricami, ki jim nedvomno botrujejo tisti, ki jih je sram njihove reakcionarne vloge v preteklosti, sporoča zavod »Borec« javnosti, da je bila vsa naklada 7000 izvodov »Svetega Urha« razprodana komaj tri mesece po izidu.

Lovro Reič: Tifusarji

Pri nas na Slovenskem poznamo zavrato bolezen, ki jo ponekod imenujejo kar pegavec, drugje pa pegasti tifus, samo iz pripovedovanja udeležencev I. svetovne vojne in pa nekdanjih partizanov, ki so se bojevali v Bosni, Crni gori ali Srbiji. Pri nas v Sloveniji namreč to bolezen ni bilo, čeprav so tudi slovenski partizani imeli v svoji obliki in perilu večkrat na kupe uši.

Uš, spremljevalec vsake vojske, drobna žuželka, ki se zaredi v obleki in perilu kadar se ljudje ne morejo umivati in preoblačiti, kadar žive v velikih množicah na tesnem, namreč prenaša to bolezen. Spominja se samo pregovora: »Kjer je puška, tam je uška.«

Se strahneje kot bolezen pa so njene posledice. V vojni smo bili navajeni gledati mrtve in ranjene, toda pegasti tifus je povzročal, da so ljudje blazneli, rinili v smrt, jedli vse kar so dobili, postajali iz nosilcev partizanskega tovarštva najbolj odurni sebičneži...

Velika epidemija pegastega tifusa se je razvila v naših najbolj zaostalih krajih ravno ob najhujših časih, ko je naša vojska šlo za obsto, med IV. in V. sovražnikovo ofenzivo. Sovražniku v zelenih uni-

formah se je pridružil še pomočnik v obliki drobnih in nadležnih živalic, ki so postale tudi nosilec smrti.

Slovenski bralec bo iz knjige spoznal novo poglavje iz našega boja za svobodo, ki je bilo doslej več ali manj malo znano. Preveč strahni so bili dogodki in preveč žalostna usoda borec, da bi lahko opisovali prva vojna leta. Za miselnostjo, kako ni smotno publicirati gradiva o vsem hujšem, kot je strahotno in tragično, se je namreč skrivala bojazen, da bi to jemalo ugled borcem revolucije.

Bralci bo tudi najbrž zanimalo, kdo je pisec. Rojen je bil 1920 v Splitu, partizan od 1941. Kot mnogo drugih se je v svojo brigado znašel v peku IV. in V. ofenzive. V Dalmaciji že zdavnaj ni bilo več nevarnosti za pegasti tifus, zato so ljudje postali zani občutljivi. Izgubil so naravno pridobljeno imunost, kakršno so imeli Bosanci. Prav zaradi tega so dalmatinske kot tudi banjske brigade trpele zaradi pegavca hujše kot vse druge enote. Nekega dne je zbolel tudi Reič in skupaj s svojimi tovariši doživljal vse strahote v dvojnem merilu. Po vojni je postal aktivni oficir JLA.

Knjigo je izdal zavod »Borec«, besedilo je prevedel Ervin Fritz,

REVOLUCIJA IN UMETNOST

»So slikarji, ki sonce spreminjajo v rumen madež. So pa tudi drugi, ki rumen madež spreminjajo v sonce.«

Picasso

Več kot 50 slovenskih grafik in risb s tematiko narodnoosvobodilnega boja — to je najnovejšo delo, ki ga je izdala v okviru »Knjižnice NOV in POS«

komisija za razvijanje tradicij NOB pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije.

To likovno zbirko so izbrali in uredili Aleksander Bassin.

Začel se je IV. Kurirčkov festival

V torek, 13. decembra, se je s slovesnostjo v mariborskem domu JLA začel četrti »Kurirčkov festival«. Dijaki gimnazije na Taboru so kot osrednjo točko uprizorili »Jamo« Ivana Gorana Kovačiča.

Naslednji dan so odprli v mariborski študijski knjižnici razstavo periodičnega mladinskega tiska.

V dneh 14. in 15. decembra so se zvrstili nastopi pisateljev in pesnikov v Kragujevcu, Svetozarevu, Arandjelovcu in Cupriji, Novem Beogradu, Sarajevu, Zagrebu in Novem mestu.

16. in 17. decembra so pisatelji in pesniki obiskali Slovensko Bistrico, Slovenj Gradec, Lenart, Radgono, Mursko Soboto in Lendavo, 19. decembra pa šole po mestu Mariboru.

Ista dva dneva je bil delovni posvet o mladinski književnosti v Kragujevcu. Kot glavni referent je nastopil dr. Slobodan Marković z »Junaki vojnih romanov«. Menda je to prvič, da nekdo, ki velja za strokovnjaka na literarnem področju, temeljito analizira to vrsto književnosti pri nas s posebnim ozir na mladinsko slovo.

Glede nastopov pisateljev in pesnikov je pa novo to, da ne bodo nastopali samo pred solariji in dijak, ampak tudi za druge izven šol. Zaradi nerazumevanja, ki ga kažejo posamezniki do slova z revolucionarno tematiko, bodo morda pogovori med ustvarjalci in bralci še posebno koristni in plodni.

19. decembra je bila v Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru predstava beograjskega gledališča.

20. decembra pa bo v domu

JLA sklepna prireditev »Šest republik pionirjem« ter podelitev literarnih nagrad.

O podrobnostih kot tudi o splošnih vtisih s prireditev bomo poročali v prihodnji številki. MP

GROBNICA »STALAGA 2«

V mestu Siodola blizu Szczecina na Poljskem so našli veliko grobišče vojakov, ki so jih v drugi svetovni vojni pobili nacisti.

Komisija za ugotavljanje nacističnih zločinov na Poljskem je v zvezi s temi trupi sporočila, da je mogoče po posmrtnih ostankih in uniformah ugotoviti, da so tu zakopani posmrtni ostanki vojnih ujetnikov, ki so bili v ujetništvu »Stalag 2« v Stargardu blizu Siodola. Komisija zdaj proučuje, katerih narodnosti so bili pobiti vojni ujetniki.

MILENA ŠTRAJNAR

NAŠE VRSTE SE REDČIJO

Pred nekaj dnevi nas je nena-doma zapustil tovarš Franc Rija-vec iz Vitovca št. 34. Zadel ga je srčna kap. Pokopnik je bil rojen v Sempasu pri Novi Gorici pred 44 leti. V času goriške fronte se je

priključil partizanom. Bil je borec brigade Ivana Gradnika, pozneje pa zaščitne čete oficirske šole IX. korpusa. Za svoje požrtvovalno delo je prejel red zasluge za narod. Nazadnje je bil zaposlen pri trgovskem podjetju Grosist Gorica. Zapustil je ženo in dva otroka. Vsi, ki so ga poznali, so ga imeli radi. Na njegovi zadnji poti so ga spremlili številni soborci in drugi prijatelji.

Slava njegovemu spominu!

MARJAN KOMEL

3. decembra smo se na solkan-skem pokopališču poslovili od borca 2. čete 2. bataljona 2. brigade VDV tovariša Marjana Komela. Bil mu je 38 let, ko nas je moral za vedno zapustiti.

Tovariš Marjan je bil kurir na »oti iz Solkana preko Soče v Brda. Šestnajstletni Marjan, ki je poznal vsako ped zemlje, se je vedno izmuznil sovražnikovim zasedom. Kurirska zveza je tam zato do osvoboditve nemoteno delovala. Leta 1945 je svoboda razveselila Solkančane, toda Marjan je že čutil, da mu hlad Soče, katere je kot kurir nešteto krat prebrel, leze v noge in kolke. Postal je hrom in 100% invalid.

Tak je živel zadnjih 15 let. Ostal je vever in spodbujajoč. Za seboj je pustil lep zgled domovinske ljubezni, zvestobe in človečnosti.

VLADIMIR CARL ZMAGO

Onemeli smo, ko smo izvedeli, da je umrl Vladimir Carl-Zmago. Se prejšnjega dne smo ga videli na delu, polnega upov in načrtov o boljši prihodnosti.

Rodil se je pred 41 leti kot rudarski sin. Ze kot otrok je

kmalu uvidel, da bivši italijanski fašistični režim ne bo prinesel nič dobrega. Tako se je prišel v njegovi strahotni duši porajati odpor proti zatratcem. Ze jeseni 1942 se je povezal s partizani. Decembra istega leta je stopil v NOV. Mreža njegovih pohodov je prepredla Primorsko, Dolenjsko in Slovensko Benečijo. Bil je v Trnovski četi, ki se je zadrževala na terenu Kanomlje, komandir kurirske karavle pri Čepovanu in obveščevalec 31. divizije v boju z okupatorjem je bil ranjen, kar mu je pustilo hude posledice.

Takoj po osvoboditvi je bil izvoljen za sekretarja okrajnega komiteja partije v Idriji. Kasneje se je zaposlil v rudniku živega srebra. Udeleževal pa se je tudi v mnogih družbeno-političnih organizacijah. Slava njegovemu spominu!

RUDI PELKO-LEV

V 54. letu starosti je prenehal biti srce dobrega revolucionarja Rudia Pelka-Leva. Rodil se je v zavedni delavski družini in s 17 so mu že v zgodnji otroški dobi položili v srce ljubezen do domače zemlje. Zato je že leta 1941, med prvimi železničarji na Dolenjskem stopil na pot osvobodilnega boja. Njegovo delo aktivista ni dolgo ostalo skrito okupatorju: v začetku leta 1942 se je pridružil borec 2

roške čete in nato Tomšičeve brigade. Do osvoboditve se je boril po Notranjski, na Rogu in Gorjan-cih ter sončni Dalmaciji in rušil železnico, ki mu je prva dajala kruha. Zato je prejel redna zasluga za narod 3. reda in Orden za hrabrost.

Po osvoboditvi se je vrnil na novoosvojevo železniško postajo. Kmalu ga je pričela zmagovali huda in zahrbtna bolezen. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Gostinsko podjetje »URŠLJA«, Ravne na Koroškem

priporoča krajevnim organizacijam ZB, ZVVI in ZROP ter posameznikom obisk Rimskega vrelca v Kotljah na Koroškem

Zdravilna voda — prenočišča — restavracija — čudovita okolica, znana iz del Prežihovega Vornaca — muzej.

Večje skupine naprošamo, da javijo obisk pismeno ali na telefon 24/2 Ravne ali na upravo podjetja telefon 9, Ravne.

Tudi ta košček naše zemlje je privlačen in mikaven za našega delovnega človeka.

Razpravljali so o zadevah bivših političnih zapornikov, internirancev in konfinirancev

Pred kratkim je bila v Beogradu seja Komisije bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev pri zveznem odboru ZZZ NOV Jugoslavije. Na tej seji so kritično razpravljali o dosedanjem delu komisij, ki se niso v zadostni meri zanimali za delo zgodovinsko uredniških skupin za pisanje kronik in zgodovine posameznih taborišč. Tako je naš predstavnik v mednarodnem taborišnem komiteju Mauthausen Mišodrag Milić naglasil, da je pri nas le malo storjenega za zbiranje spominov bivših internirancev iz tega taborišča ter za zbiranje dokumentov in drugega gradiva, ki se nanaša na Mauthausen. Če tega kmalu ne popravimo, bomo zamudili priložnost prikazati verno sliko borbe Jugoslovancev proti nacizmu v tem taborišču, čeprav je v tujinski komisiji, ki pripravljala reprezentativno publikacijo o taborišču Mauthausen, tudi Jugoslovčan.

Član komisije Ljubomir Mladenović je med drugim povedal tudi podrobnosti srečanja z upravnikom muzeja taborišča Buchenwald. Ta nekdanji interniralec, po narodnosti Nemec, mu je pripovedoval, da so jugoslovanski interniranci v tem taborišču tvorili najhrabrejšo in najaktivnejšo skupino v boju proti taboriščnim oblastem in proti nacizmu sploh, da pa tega danes v muzeju ni mogoče videti. Zelo malo je namreč gradiva, ki govori o tej nepomirliivi borbi in velikem trpljenju jugoslovanskih internirancev.

Na podlagi obširne razprave, v katero je posegel tudi generalni sekretar zveznega odbora ZZZ NOV Ivan Božićević so ugotovili, da je treba posvečati več pozornosti objavljanju gradiva o borbi in trpljenju stoletičev Jugoslovancev — političnih zapornikov, ki so bili zaprti in ki so jih mučili v številnih nacističnih taboriščih.

Zvezna in republiške komisije bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev doslej niso sodelovale v večji meri. Komisije same pa niso imele stikov z

bivšimi interniranci, zato se niso mogle neposredno zanimati za težave, ki tarejo to vrsto borcev. Ugotovili so tudi, da so naši predstavniki v posameznih mednarodnih taboriščnih komitejih večkrat odhajali na mednarodne sestanke in manifestacije nekdanjih internirancev, ne da bi se prej seznanili s programom teh manifestacij in s stališči, ki bi jih na le-teh morali zavzeti itd.

Vse te ugotovitve so bile podlaga za naslednje sklepe, ki so jih na koncu seje sprejeli:

Zvezna in republiške komisije naj sestavijo plane in programe svoje aktivnosti za leto 1967. Na podlagi teh naj začnejo z bolj organiziranim delom in naj bolj sodelujejo med seboj.

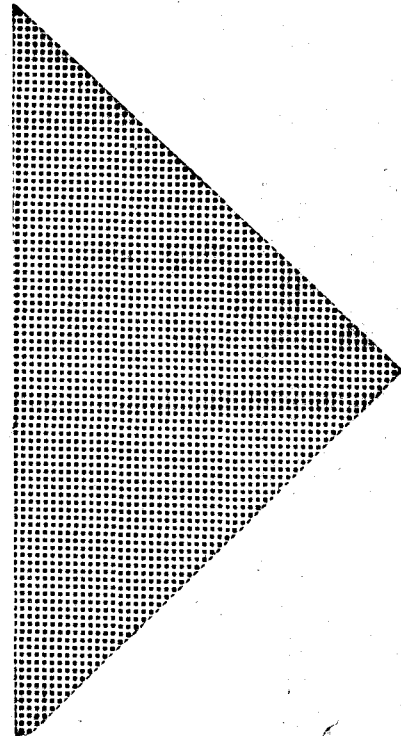
Uredniške odbore za zbiranje in objavljane spominov internirancev in drugega gradiva, kakršni so pri svetu za negovanje revolucionarnih tradicij NOB pri zveznem odboru, naj za posamezna taborišča ustanovijo tudi pri komisijah za negovanje revolucionarnih tradicij pri republiških odbori ZZZ NOV.

Mimo inštitutov za proučevanje zgodovine delavskega gibanja je treba za to območje boja naših ljudi proti nacizmu vzpodbuditi tudi posamezne katedre za novejšo zgodovino na fakultetah. Študentje na le-teh bi namreč lahko s seminarskimi in drugimi nalogami obdelali precej gradiva o boju naših ljudi v nemških koncentracijskih taboriščih.

Zaradi izmenjave izkušenj in izboljšanja dela komisij in naših predstavnikov v mednarodnih taboriščnih komitejih, naj komisije poskrbijo, da nekdanji interniranci berejo »4. jul« in »TV 15«, ker ta dva lista večkrat objavljata članke o tem.

Na seji so se dotaknili tudi nekaterih vprašanj v zvezi z odškodnino za vivo-eksperimente, ki so jih izvajali nad interniranci v nacističnih taboriščih. Od komisije pri uradu za zaščito jugoslovanske imovine v tujini, ki odloča, komu pripada odškodnina, so zahtevali, naj čimprej poroča o svojem delu.

Kmetijsko vinarska zadruga VIPAVA

- obrat klavnica
- trsnica Vrhpolje
- posestvo Lože
- mehanična delavnica
- živinorejska farma
- vinska klet

PRIDELOVANJE PRIZNANEGA »VIPAVCA« V LASTNI PROIZVODNJI

KAKOVOSTNA ŽIVINA ZA ZAKOL TER VSE VRSTE POLJEDELSKIH KULTUR

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

Na Dunaju je bila 10. in 11. decembra seja izvršnega komiteja Mednarodne federacije udeležencev odporniškega gibanja (FIR). Razpravljali so o udeležbi nacionalnih organizacij odporniškega gibanja v boju proti oživljanju nacizma, militarizma in revanšizma v ZR Nemčiji, proti oborožitvi zahodnonemške vojske z atomskim orožjem, proti vojni v Vietnamu, ki jo je izzvala agresija ZDA itd.

Na konferenci so se zadržali tudi pri razpravljanju o vprašanjih, ki se nanašajo na izvedbo enotnosti evropskih odporniškega gibanja, kakor tudi ob vprašanjih iz območja socialnega in medicinskega varstva udeležencev odporniškega gibanja.

Na povabilo Mednarodne federacije udeležencev odporniškega gibanja je konferenci kot opazovalec prisostvoval tudi član zveznega odbora ZZZ NOV Andrija Milanović.

Nekaj pripomb iz Bohinja

V Bohinjski Bistrici so veliki lepaki obveščali ljudi o proslavi dneva republike, ki naj bi bila v kinu 28. novembra.

Popoldne so imeli proslavo učenci osemletke, dvorana je bila polna, čeprav ima komaj 200 sedežev. Kaj pa zvečer, ko naj bi bila proslava za odrasle?

Proslava se je že po ustaljeni navadi pričela z zamudo. Gostoval je dijaški pevski zbor z Jesenic, ki šteje 75 članov, pevcev in pevk. Zapeli so nam res lepo. Nekdo je govoril v imenu SZDL, lepo in jedrnat, slišali smo čestitke, pa je bila proslava končana.

Toda pogledjmo v dvorano. Koliko nas je bilo tamkaj? Zdi se mi, da je lepo samo to, kar je točno in stvarno, zato naj tudi v tem primeru navedem nekaj takih podatkov!

V dvorani nas je bilo šest moških (1 rezervni oficir, 3 člani ZB — upokojenci, 1 tehnik, 1 član Svobode — upokojenec), 7 starejših žensk in 1 uslužbenka. Ostali so bili dijak, sošolci in sošolke nastopajočih. Vsega skupaj je bilo v dvorani recel in piši kar — 46 poslušalcev, pevcev pa 75.

Ne bi se spuščal v razglabljanje, če je večji obisk onemogočila vstopnina enega novega dinarja...

Zastava je simbol ljudstva in države. Tudi glede razobešanja zastav bi morali biti ob raznih praznikih bolj zahtevni.

Bohinj se je takoj po okupaciji množično vključil v osvobodilni boj, dal 260 žrtev. Po osvoboditvi so se Bohinjeci vključili v graditev socializma, bile so proslave in manifestacije, zastave so visle s poslopij, papirnate, velike in majhne, doma narejene in kupljene, toda razobešene z ljubeznijo in tudi narejene z veseljem, voljo in čustvom.

Zakaj pa zdaj za naše praznike vihira tako malo naših zastav? Še vedno vidimo zastave predvsem na javnih stavbah, včasih še na kakem stanovanjskem bloku in kaki hiši. Morda je nekatere sram, ker imajo zbledle zastave lastne izdelave?

Da ne bom govoril samo o praznikih, naj dodam še to, da postaja Bohinj mednarodno letovišče, vedno več je raznih pri-

reditvev. Zakaj ne bi tudi tedaj s hiš plapolale zastave?

Mislím, da je naloga vseh nas, da po svoje prispevamo k lepšemu videzu naših krajev, in v to prizadevanje spada tudi razobešanje zastav.

So-lim

Krajevnim organizacijam ZVVI, ZB, ZROP

priporočamo organizacijo izletov njihovih članov tudi v Slovenske gorice in v Lenart. Ob tej priliki so vam na razpolago obrati GOSTINSKEGA PODJETJA LENART:

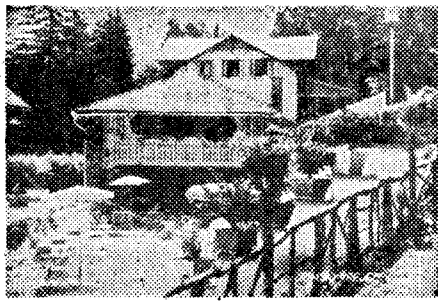
gostilna »GROZD«, restavracija
s prenočišči,

gostišče »ZAVRH« v Zavrhu (bivališče
koroškega generala Maistra),

gostišče ČERKVENJAK,
gostišče »GRADIŠČE«

PRIDITE — NE BO VAM ŽAL!

Krajevnim organizacijam ZB, ZVVI in ZROP

Kadar prirejate izlete za svoje članstvo, vas pričakuje gostoljubna Mežiška dolina. Peca, Smrekovec in ostali turistični kraji vas bodo sprejeli pod svoje okrilje. V modernem hotelu »PECA« v Mežaklju vam je na razpolago restavracija, kavarna in dvorana za razne prireditve in zabavo. Tujske sobe s kopalnicami za vsakogar, ki se dlje časa zadržuje v našem kraju. Pridite — prepričajte se.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

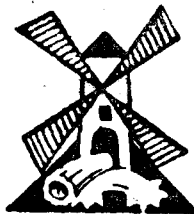
VEGRAD VELENJE

OPRAVLJA DELA NA VISOKIH IN NIZKIH GRADNJAHL
PODJETJE GRADI TUDI STANOVANJA ZA TRG. BORCI —
REZERVNI OFICIRJI! KONKURENČEN PONUDNIK ZA
GRADNJO STANOVANJA JE NAŠE RENOMIRANO GRAD-
BENO PODJETJE.

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM OBILU
USPEHA IN ZADOVOLJSTVA V LETU 1967

Novi proizvod kombinata

»MLINOTEST«
AJDOVŠČINA

TORTELINI

so polnjena jajčna testenina z nadevom
najboljših vrst mesa, sira in raznih za-
čimb

Uporabljajo se kot samostojna jed v raznih omakah
ali na juhi.

To je nova pridobitev za gostinstvo in gospodinjstvo.
Priporočamo tudi naše vafel proizvode — napolitanke
različnih vrst.

VELEBLAGOVNICA

nama
LJUBLJANA

IGRAČE — IGRAČKE — DOMAČE IN UVOZENE

na otroškem sejmu

v IV. nadstropju

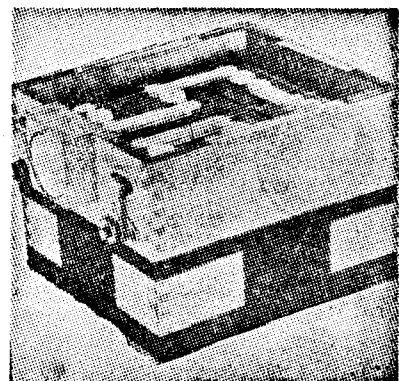
TRGOVSKE HIŠE »NAMA« V TOMSIČEVI ULICI 2
od 21. novembra do 31. decembra 1966

- mehanične
- plišaste,
- lesene
- plastične
- sestavljenke
- slikanice
- rezbarska orodja
- lutke
- železnice

VELIKA IZBIRA — ZA OTROKE VSEH STAROSTI

Rudniki svinca in topilnica Mežica

**AKUMULATORJI »VESNA« SO IZDELANI
PO SODOBNIH METODAH TEHNOLOŠKIH POSTOPKOV**

**Kvaliteta naših akumulatorjev je plod
dolgoletnih izkušenj**

**Naših servisov za akumulatorje se lahko
poslužujete po vsej državi!**

Industrija nafte, naftnih derivatov, zemeljskega plina

INA - Nafta

LENDAVA

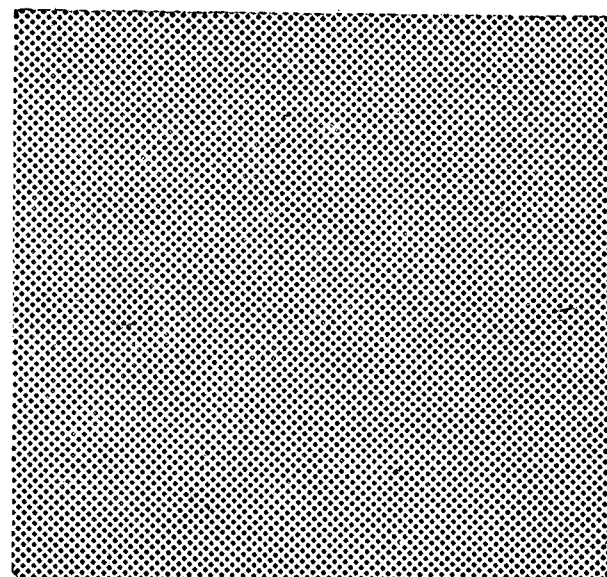
Poslovnim prijateljem

in delovnim ljudem želimo

še hitrejši napredek

na poti k uresničitvi ciljev

gospodarske reforme

MILE PAVLIN:

SOŠOLCI

Spogledala sta se in umolknila. Kdove koliko jih je že padlo, je mislil Savo. Kdove katera nežna deklica, ki bi drugače hodila mirno v cerkev in ki bi ji fantje hodili trkat na okno, je zdaj s svojo ročico in prstkom na tipki poslala v smrt ra desetine ljudi?

»Potem nam preostane edinole to, da pošljemo v vas za tri dni brigado in temeljito pretaknemo vsako luknjo. Kot sem opazoval naše radiotelefiste, uporabljajo anteno in spojijo aparat tudi z zemljo. Če ne drugega, kako žico bo že kdo našel ali zavrneno baterijo,« je čez nekaj časa spet rekel Savo.

»Toda borci bodo raztrobili, da iščemo oddajnik. Civilisti bodo to tudi zavohali, ko nas bodo videli. Morda bi to tako uredili, da bi v vas poslali bataljon vojske državne varnosti. Kot da iščejo hrano, bi pretaknili zlasti vsa postrešja in skednje.«

»Kaj pa župnišče?«

»Župnišče?« se je začudil načelnik. »Kaj misliš, ali bi ga preiskali ali ne?«

»Zdi se mi malo verjetno, da bi bil odajnik tam, saj si lahko mislijo, da je ravno župnišče najbolj sumljivo. Toda cerkev, zlasti zvonik? Tja ne moremo, če nečemo, da bodo takoj vedeli, kaj iščemo.«

Če zaslišijo, kaj nas zanima, torej da nekaj že vemo, bodo oddajnik takoj spravili proč. Zdi se mi, da je važno zapleniti ga in onemogočiti njegovo delovanje, ne pa pregnati. Iz drugega kraja lahko znova nemoteno pošilja svoja poročila, mi ga pa začnemo znova iskati.«

»Morda bi se kaj zvedelo, če bi opozorili naše ljudi v Ribnici in Kočevju na vašane iz teh vasi? Poskusili bomo ugotoviti, ali je res blizu cerkve v Ribnici kak trgovec, ki je baje tisti ženski prodal baterijo. Če je, je morda celo naš človek. Lej zlodja, da se nisem tega že prej spomnil. Toda vse skupaj bo trajalo precej dolgo.«

»Morda bi se dalo tudi ugotoviti, kaj počenja tisti Pečnikov spremljevalec in kdo sploh je. V Ljubljani smo imeli včasih močno in dobro organizirano obveščevalno službo...«

»Najbolje bo, če vso zadevo zaupam tebi. V ta namen odredim tri ljudi, ki se bodo ukvarjali samo z njo in delali pod tvojim vodstvom.«

Vstopil je načelnik službe za zveze. Načelnik mu je na kratko pojasnil, zakaj bi ga rad poslal.

»To je najbolj enostavna zadeva,« je dejal ta. »Potrebujemo najmanj dva sprejemnika in okvirno anteno. Če je oddajnik v tej vasi, potem postavimo sprejemnika tukaj in tukaj...« Pokazal je na zemljevidu dve točki v bližini vasi.

»Kdaj lahko začnete?«

»Takoj jutri. Anteno lahko naredimo sami. Le čas, kdaj oddaja tajna radijska postaja in val bi potrebovali...«

Načelnik in Savo sta se spogledala. Čez nekaj časa je načelnik izcedil skozi zobe:

»Tega seveda ne vemo. Kdo nam bi to lahko povedal? Sploh zatrdno ne vemo, če je res tam kje kakšna radijska oddajna postaja. Sumljivih znakov in okoliščin je sicer res vse polno, ni pa za našo trditve nobenih trdnih dokazov. Do teh bi radi prišli ravno z vašo pomočjo...«

»Človek boji,« je rekel načelnik službe za zveze, »ali sploh več, kaj zahteva od nas? Z naše revščine komaj vzdržujemo najnujnejše zveze s podrejenimi in nadrejenimi štabi. Ali naj zdaj s tem prenehamo in pošljemo ljudi in sprejemnike za teden, štirinajst dni, mesec ali dva v negotovost? Ali sploh vesta, kaj se pravi uro za uro brskati po vseh valovnih dolžinah? In še tedaj največkrat slučaj pomaga, da ga ujameš. Saj ravno zato oni vedno menja valovno dolžino, čas oddaje, velikokrat pa tudi kraj, kjer oddaja...«

»Pa so sploh kje kakšne priprave za ugotavljanje oddajnikov?«

»So, samo, mi jih nimamo in jih še zlepa ne bomo imeli. Slišal sem, da se nekje ukvarjajo z mislijo, da bi jih izdelali, pa ni potrebnega materiala. V bistvu je to zelo preprosta naprava, samo točne merilne naprave potrebuje. Kje naj jih dobimo? Če bi nam jih Angleži poslali...«

Savo in načelnik sta se spet spogledala.

»Brskajmo in spet brskajmo. Ni vrag, da ne bi prej ali slej le nekaj izvozili,« je rekel načelnik.

Savo je tisti večer še dolgo razmišljal o vseh možnostih. Zaspal je šele proti jutru: Komaj se je zdanilo, so jih napadli, morali so se umakniti iz vasi. Vrnili so se šele popoldne.

PETO POGLAVJE

Savo je zaslišal trkanje po vratih. Nato je v sobo vstopil mlad oficir in strumno pozdravil.

»Si zvedel kaj posebnega?« je hlastno vprašal Savo. »Sedi in pripoveduj!«

Oficir je odložil brizostrelko na mizo, izvlekel iz torbice drobno beležnico, nekaj časa listal po njej, potem pa začel:

»Torej, Alfred Pečnik, nadporočnik, je prišel v Kočevje za nekaj dni iz Ljubljane. Obiskal je poveljnika policijske čete. Ko se je vračal proti Ljubljani, je z njim obiskal tudi policijski vod v ribniški postojanki. Domobranci, ki so ga videli, smatrajo da je prišel nadzorovat delo policije. Kje dela v Ljubljani, v kakšni ustanovi ali štahu, pa ne ve nihče.«

Iz Ribnice je prišel v Suho krajino z vodom udarnega bataljona, v katerem je večina domačinov iz vasi, ki nas zanima. Vodu poveljuje domačin, podoficir, nekdanji orožniški podnadrednik, star približno trideset let.

Blizu cerkve v Ribnici je samo en trgovec, naš človek. O kakši bateriji še slišal ni nikoli, kaj šele, da bi jo prodal kakšni ženski. Rekel je, da takih baterij sploh ni dobiti, niti v Ljubljani ne...«

»Se kaj?«

»Zaenkrat ne. Stanje v postojankah se ni spremenilo, novih čet niso pripeljali...«

»Ali si kaj zvedel, kdo je bil s Pečnikom? Tisti mladi, menda dijak, Ljubljčan ali kaj?«

»Spraseval sem, pa nič zvedel. V velikolaški postojanki je več sto domobrancev. Posamezniki in manjše skupine stalno prihajajo in odhajajo v vseh vojskah. Pečnika naš zaupnik slučajno pozna in je z njim govoril. Videl ga je tudi, ko je skozi Lašče potoval v Kočevje in ko je prišel nazaj. Potem ga je spet videl, ko se je s tistim vodom vrnil iz Suhe krajine. V vodu jih je kakih štirideset, ni izključeno, da je med njimi tudi nekaj tujecev, morda kak Ljubljčan, študent. Morda je tudi nekaj kaplarjev vmes. Lahko pa je Pečnik koga tudi pripeljal s seboj iz Ljubljane ali Kočevja...«

Vse skupaj je le nekaj več kot nič, je z jezo pomislil Savo. Pečnik najbrž dela v organizacijskem štabu, toda kdove v katerem oddelku. To, da je obiskal policijske čete, daje slutiti, da dela pri policiji. Če bi se kmalu vrnil kurir iz glavnega štaba s podatki o njem...«

Skušal si ga je priklicati s spomin. Pečnik... Tršat fant, dve ali tri leta starejši od njega. Na njihovo šolo je prišel iz Kranja, potem ko je položil dodatne izpite iz grščine in latinščine. Nekje na Gorenjskem je doma, oče je bil bogat trgovec z lesom in župan, zraven pa seveda tudi mesar in gostilničar. Bilo je kup otrok, eden je bil menda oficir pri mornarici drugi zdravnik. Nemci so jih selili v Srbijo, saj jim je njihova bogatija zadila...«

Fant je bil odličnjak, ukvarjal se je s športom in telovadbo, bil lovec in ribič, hodil po hribih, plezal. Cisto nič ni kazalo, da bo kdaj zašel v semenišče. Posebno rad se je ukvarjal s tehniko... Vozil je motorno kolo, ob počitnicah si je napravil tudi ladje, in...«

Med množico ljudi, ki sem jih srečal in spoznal med osvobodilno vojno, se mi je posebno priljubil in globoko vtisnil v spomin Selakov oče iz Jarčje doline pri Zireh. Ta mož bo letos decembra praznoval velik življenjski jubilej, svojo devetdesetletnico.

Čeprav sem ga poznal že pred vojno, sem njegov resnični značaj spoznal šele v letih boja za svobodo. Tako meni kot mnogim rojakom, zlasti pa borcem in aktivistom, je prirasel k srcu zaradi svoje

Nemci ali belogardisti, takoj šel opazovat, Stekel je v hrib ali celo splezal na visoko drevo, da bi tako bolje nadziral pota in steze iz žirovske kotline v Jarčjo dolino. Saj so se zadnja leta vojne tam okoli zadrževale mnoge naše enote, kurirji, obveščevalci in terenski aktivisti.

Pred letom dni, ko sem prišel tam okoli, po starih partizanskih stezah, mi je Selakov oče — devetdesetletnik — prišel nasproti s koso v roki. Slišal sem, da so ga tudi letos

Saj ni čudno, ko je dvakrat zasejal njivo.

Omenil sem že, da je bilo v Jarčji dolini, v trikotniku Selak—Krištan—Kovač vedno vse živo partizanov. Če se je pokazala nuja, Selakovemu očetu ni bilo težko v največji naglici prehoditi pot do Cerkna in nazaj. Če ni šlo peš, je pri sedmih križih zajejal konja. »Befel je befel!« je ob takih priložnostih rad dodal.

Po vsem tem lahko rečemo, da je bil Selakov oče najsta-

SELA KOV OČE IZ JARČJE DOLINE

bistrosti in enkratne originalnosti, žilavosti in poguma.

Cetudi že blizu sedemdesetih, je med vojno večkrat opravljal različne kurirske in obveščevalne naloge. Priznati moram, hitreje in uspešneje kot kakšen tridesetletnik. Malo nas je bilo, ki bi lahko šli z njim v korak, ko je hitel navkreber. Dolgo mi ni hotel priznati, da je mene edinega smatral za tekmeča v teku čez drn in strn. Pred vojno sem bil namreč obetajoč atlet-dol-goprogas. Čeprav sem bil sko-

raj petdeset let mlajši od njega. Če upoštevamo vse to, je bil Selakov oče v svojih mladih letih lahko slovenski Nurmi, znani finski tekač na dolge proge.

Zato ni čudno, da je med vojno, brž ko je kje zaropotalo ali kazalo, da prihajajo

še videli pri delu. Kosi, pripravlja drva, krmi živino in čisti kanale na poteh proti Selakovemu griču.

Kot vedno je tudi ob zadnjem najinem srečanju povedal eno izmed svojih krjavelskih zgodb. Le s to razliko, da je Jurčičev Krjavelj sicer hudomušno, toda vendarle lagal, Selakov oče pa pripoveduje le resnične zgodbe.

»Viš, spomnil sem se,« je rekel, »kako sem med vojno šel sejat na njivo, čeprav je bilo že zdavnaj vse posajeno. Pozna jesen je bila in tako gosta megla, da nisi videl prsta pred nosom. Kot žival sem čutil, da je okoli hiše nekaj narobe...«

Vzajem v veži sejavnico in odidem proti našim njivam. Streljaj od hiše že v megli zagledam obrise Nemcev. Nemudoma začnem sejati po njivi pšenico, čeprav je bila njiva že zdavnaj posejana. Zdaj sem se z Nemci že domala srečal. Spraševali so me po partizanih, jaz pa sem jim z roko kazal v nasprotni hrib. Tja so tudi odšli...«

Sejal sem dalje, čeprav v sejavnici ni bilo že zdavnaj več pšenice. Komaj pridem do hiše, se že iz megle pokaže neka enota 31. divizije. Partizani so takoj zasedli vrh hriba...«

Mislil sem si: Takle preprost človek, pa jo zna takole zagosti sovražniku! Rojen je za obveščevalca. Obenem pa sem se spomnil, kako dobro letino je imel Selakov oče leta 1944!

rejši kurir v naših krajih, morda pa tudi na Slovenskem.

Ko sem že omenil konja, naj povem še to, kako je Selakov oče učil jezdit mlade partizane tako, da se ne konj ne jezdec ne bi preveč utrudila. Pri tem ni pozabil pripovedovati, kako so njega učili jezdit, ko je še cesarja služil, kakšne konje so mu podtikali in kaj vse je ob vsakem doživljaju. Kadar pa je bil posebno dobre volje, je posamezne dogodke tudi nazorno pokazal. Seveda na zelo šegav in neposreden način...«

Prav takšen, kot je bil med vojno, je dočakal svobodo in tak je še zdaj.

Te dni, ko bo praznoval svoj jubilej, se mi, stari partizani, njegovi tovariši, pridružujemo s svojimi čestitkami vsem dragim. Želimo mu še mnogo srečnih in veselih let!

Partizani: Tarzan, Cene, Iz-tok, Gorazd, Džoli, Rudi, Ljub-o, Milče, Žirovnik, Rado, Igor in Janez Jan-Svoboda.

Prireditve na Primorskem ob dnevu JLA

Letošnje prireditve so povsod nadvse svečane, saj proslavljamo te dni 25. jubilej rojstva naše armade.

V Kopru zaseda danes (20. decembra) občinska skupščina na svečani seji. Podelili bodo domičil Istrskemu odredu, nekdanji partizanski enoti, ki je v glavnem delovala na območju slovenske Istre.

V Postojni je v prostorih Kulturnega doma odprta razstava fotografij o borbah 14. divizije. V domu JLA pa je razstava o delu in življenju v armadi. Za obe prireditvi vlada veliko zanimanje, zlasti med mladino.

Oficirji JLA obiskujejo te dni šole na Postojnskem in pripovedujejo šolski mladini dogodke iz glavnih dni naše preteklosti. Učenci pišejo naloge o armadi. Najboljše bodo nagrajili.

V Braniku na Vipavskem so imeli te dni v gosteh kulturno skupino vipavske garnizije JLA, ki nosi ime po Ljubu Sererju, ki je bil rojen v Braniku. Domačini so nagradili izvajalce kulturnega programa s toplim priznanjem. Pionirji pa so jim podarili cvetje.

V Novi Gorici bodo ob dnevu JLA podelili odlikovanja okrog 100 nekdanjim borcem. Imeli bodo tudi svečano akademijo. Predstavniki delovnih kolektivov bodo obiskali obmejne karavle in čestitali granicarjem ob prazniku armade.

Odlikovanja nekdanjim borcem bodo ob dnevu JLA podelili tudi v Izoli. 22. decembra bodo imeli svečano akademijo v Kulturnem domu, zatem pa tovariško srečanje. Skupina pionirjev višjih razredov osnovne šole bo 21. decembra obiskala pripadnike garnizije v Postojni.

Številne slovesnosti so pripravili tudi na Tolminkem. Proslave s kulturnim sporedom bodo v Bovcu, Kobaridu, Tolminu in drugod. Predstavniki delovnih kolektivov bodo obiskali pripadnike JLA in jih obdarili.

Enote JLA na Tolminkem in mladina so tudi letos pomagali domačim prebivalcem pri nekaterih komunalnih delih. Tako so zelo veliko naredili pri ureditvi 5 km dolge ceste v Rb-biše. Le delno sta pomagali občinska skupščina in Gozdno gospodarstvo Tolmin, ki je pri-

šlo na pomoč z mehanizacijo. Vrednost opravljenega dela pa znaša 13 milijonov starih dinarjev. Pripadniki JLA na Tolminkem so že pred leti prav ob dnevu armade poklonili domačemu prebivalstvu lepo urejen most čez Tolminko.

M. P.

OBLETNICA BOLEČIH STRELOV NA OPČINAH

Te dni je minilo 25 let, odkar so na Opčinah pri Trstu pod fašističnimi streli omahnili v smrt znani primorski junaki Pinko Tomažič in njegovi tovariši. Posebno sodišče za zaščito države iz Rima, ki je nalašč zato prišlo v Trst, jih je obsodilo na smrt, ker so se borili za osvoboditev slovenskega ljudstva izpod tuje jarma. Strelji, ki so v tistem decembrskem jutru pokosili življenja mladih rodoljubov — Pinka Tomažiča, Ivana Ivančiča, Simona Koba, Ivana Vadenjale in Vika Bobka, so boleče odjeknili še zlasti med primorskimi prebivalstvom. Niso pa mogli zatreti iskre upora, ki je takrat že tlela in se je kmalu potem še bolj razplamtel — v oboroženo vstajo proti fašističnim osvajačcem.

Kot vsako leto ob tem dnevu, so se tudi letos nekdanji partizani ter člani odporniških organizacij (posebno na Tržaškem) s priložnostnimi svečanostmi spomnili svojih padlih tovarišev.

Posebna prireditev je bila v Kopru, kjer so učenci osnovne šole, ki nosi ime po Pinku Tomažiču, počastili njegov spomin. Na svečanosti v koprskem gledališču so med drugim prikazali življenje padlega junaka. Nastopil je še šolski pevski in recitacijski zbor. Kot vsako leto so tudi tokrat povabili mater padlega heroja Emo Tomažič. Ganjena je sprejela šop nageljn-ov, ki ji jih je izročila mala pionirka. Tudi celotna priredi-

tev je bila ganljiva in se je marsikomu zasvetila solza v obeh.

M. P.

NAŠE VRSTE SE REDČIJO

GUSTAV JANKOVIČ

Gustav Jankovič ni več med nami. Umrli je, star 61 let. Zadnjih 12 let je bil prikovan na posteljo. Kljub temu se je živo zanimal za delo organizacij ZK in ZB.

Tovariš Jankovič izhaja iz napredne družine. Leta 1936 je kot trgovski pomočnik prišel v Mežico. Bil je med prvimi aktivisti, ki so se vključili v NOB. Zato so ga zaprli v celovške zapore. Po vrnitvi je delo nadaljeval. Leta 1945 je postal član KPS.

Njegovi tovariši se ga spominjajo z velikim spoštovanjem, kot dobrega ilegalca in človeka, ki je vse življenje posvetil svetlimu idealom.

»Somašter, ne znaš računati!«

Upokojeni učitelj Jakša Drljevič kole pisaše v beograjski »Politiki« srečanje z nekim svojim bivšim učencem: V našem kraju so te dni prodajali svinjsko mast po 370 din. kg. Mast so kupci spričo govorice, da se bo podražila ter bo stala 600 din. kg, kmalu razgrabili, velike količine so pokupili celo bogatejši kmetje, pa čeprav imajo doma po več pitanih svinj. »Cemu ti bo, Milan, tolikšna količina masti, ko imaš doma toliko pitanih svinj?« je učitelj vprašal nekdanjega učenca. »Somašter, ne znaš računati! To mast bom porabil v svoji hiši, slanino, ki jo bom dobil, ko bom zaklal svoje pitance, bom posušil in prodal. Tako bom zaslužil ne 230, pač pa 1000 din po kilogramu!« mu je pojasnil Milan.

za vaš dom

lesonit

ILIRSKA BISTRICA

»To je vendar, učenec moj, špekulacija in kaj takšnega te prav gotovo nisem učil!« ga je ostel učitelj. »Ne, somašter, to ni nikakršna špekulacija, marveč tisto, čemur pravimo: znajdi se ob vsaki priložnosti!« mu je odgovoril nekdanji »nadarjeni« učenec.

Darvinizem — rasistično... Vojda ameriških črncev Martin Luther King je govoril o plemenski nestrpnosti in je rekel med drugim: »Darwinov nauk o obstanku najspodobnejših pridigaže nekateri današnji filozofi in politiki kot nauk o preživetju najbrezobzirnejših.«

Ne izbiraš si kozla za vrtnarja! »Evening News« poroča, da je neki Arabec uporabljal mladega leva za čuvaja hiše. Neke noči so tatovi vliomili v hišo, jo oropali in se, ne da bi jih bil kdo opazil, porazgubili. Z njimi vred jo je popihal tudi lev...

Ameriški zavezniki... Ugotovili so, da kupuje Severni Vietnam pri Japoncih mnogo transistorjev, oddajnih radijskih postaj, majhnih televizorjev in elektronskih instrumentov. Američani se razočarano vprašujejo, ali niso tudi uporniki v Južnem Vietnamu preskrbljeni z instrumenti »made in Japan«. Verjetno, da imajo — poleg japonskih instrumentov — tudi instrumente »made in USA!«

»O novem pokolenju bomo, vse tako kaže, razpravljali, dokler ne bo ostarelo, dokler ne bo tudi njemu jelo beliti lase novo pokolenje.« je rekel na konferenci pedagogov v Londonu profesor J. Royce.

»Egolzem, lenoba in nečimrnost so ljudski nagoni, na katere se lahko človek vedno zanesljivo nasloni...« je napisal nemški filozof Hans Gross.

Pojdite k vragu, gospod ministri! Nedavno se je v Zahodni Nemčiji zrušil še en, to pot štirinajstdeseti, »Starfighter«, zahodnonemški bombardier najpopolnejšega tipa, kakršnega je določen in urejen za prenašanje atomskih bomb. Doslej se je s stromoglavljenimi »Starfighterji« ubilo že 35 najpopolnejše izsolanih pilotov. Ta zadeva kajpak razburja vso nemško javnost. Poleg vsega drugega: vsako tako letalo stane okrog 7.000.000 mark (ena nemška marka — 313 S-din). »Frankfurter Rundschau« vprašuje obrambnega ministra von Hassela: »Doklej boste, gospod ministri, izvažali obdavčene državljane, ki plačujejo ta letala? Doklej boste dopuščali, da se bodo ubijali letalci? Pojdite, gospod ministri, v pokoj ali k vragu, h kateremu zavajate tudi spadata po uboju 35-ih pilotov!«

Značilno za ljubezen med Prusi in Bavarci. V nekem münchenskem časniku je bil nedavno objavljen takle oglas: »Student filozofije, čigar praded se je 1868. leta boril kot pripadnik bavarskih čet proti Prusom, išče, ob početku zimskega semestra, opremljeno sobo. Sifra...«

• Revizija cen v ZSSR. »Revizija cen v trgovini na debelo se bo v ZSSR uskladila z družbeno neogibno uporabo dela ter bo spremenila cene v natančnejše merilo gospodarskega računa.« pravi v časniku »Izvestija« predsednik drž. odbora ZSSR za cene Kuznjecov. Nove cene so že uvedle v tekstilni in trikotni industriji. Julija 1967. se bodo nove cene uveljavile v vsej industriji ZSSR. Kuznjecov poudarja: »Raven cen v nadrobni prodaji se, zlasti v primerih, ko gre za široko potrošnjo kljub reformi ne le ne bo zvišala, marveč se bo še nadalje zniževala, kakor predvidevajo sklepi, sprejeti na 23. kongresu KP ZSSR.«

• V angleški tovarni stekla v Sheffieldu so izumili tri do štiri mm debelo steklo, ki zdrži izredno velik pritisk. Opeka, ki so jo z največjo silo zagnali v to steklo, ga ni razbila, še ved: na steklu ni zapustila niti najmanjše praske. Mitraljezni naboj, izstreljen iz več kot 50-metrške razdalje, je napravil v steklo komaj majčkeno luknjico, revolverski naboj, izstreljen iz neposredne bližine, pa ni mogel prebiti stekla. Vse kaže, da bodo naposled lastniki draguljarskih

Zanimivo

trgovin in bančniki osvobodjeni glavobola, saj so draguljarne in banke pogosto torišče vlomilcev in roparjev. Steklo je težko rezati, še težje pa — plačati ga... Neki draguljar je dejal — v šali —, da ne vidi nikakršne razlike med škodo, ki jo povzroči draguljarni vlomilci, in ceno, ki jo je treba plačati za nakup varnostnega stekla.

• Vojaški proračun ZDA raste iz četrtega v četrtletje in se približuje višini ameriškega vojnega proračuna v drugi svetovni vojni. Tedaj je ta proračun znašal letno 72 milijard dolarjev za vojne namene. V drugem četrtletju 1965. leta so znašali stroški vietnamskega stopnjevanja zločinske vojne 49.100.000.000 dolarjev, v drugem četrtletju 1966. 1. pa že 57.100.000.000 dolarjev, v tretjem četrtletju 1966. 1. pa so poskočili na 61.300.000.000 dolarjev. Računajo, da se bodo stroški te zločinske pustolovščine v četrtem četrtletju 1966. leta povečali še za 3 do 4 milijarde dolarjev; to pa pomeni, da se bodo

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Kateri slovenski slikar je izdelal umetnino s tehniko visoke jedkanice in ji dal naslov »Slovenski partizan«? — V partizane je stopil 7. septembra 1943. Za delovanje pred vojno ga imenujemo »oče slovenske grafike«, njegov partizanski opus pa obsega portrete, risbe iz roškega bunkerja, bolnišnice in ranjence, krajske motive in zapise s poti na drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu

Slovenskega slikarja (pričujoče delo nosi naslov »Kurir« — linorez, 1944) poznamo kot predvojnega umetnika — portretista, slikarja tihožitij in krajinarja z že poudarjenimi socialno-kritičnimi elementi, v njegov opus vojnega časa pa se vrinejo fantastično-grozljive komponente. Slednje je smiselno uporabili v ciklusu linorezov Krvava bratovščina. — Kdo je ta umetnik?

»Italijani na vasi« je naslov linoreza umetnika, ki je v svoji grafiki — poleg številnih portretnih študij, motivov iz narave in pogorišč v risbi — obsodil domače izdajalstvo. Poleg tega je dosledno ponizal teorijo o nadčloveku arijske rase. — Kdo? — Poznamo njegovo mapo iz leta 1944 V imenu Kristusovih ran, iz katere še posebno izstopata lista Črna duša in Pogine naj vsak partizan

Eden izmed znanih slovenskih likovnih umetnikov-bratov je svoji monotipiji (odtisku oljobarne slike) dal naslov »Obesenje talcev«. Delež obeh bratov v partizanski grafiki je pogojen z njunim intenzivnim socialnokritičnim doživljanjem kmečkega življenja. — Ime avtorja pričujoče strahote okupatorja? Svoja dela iz NOB in po njej podaja v grozljivi, ekspresionistični atmosferi

Pošta iz pregnanstva

Pred kratkim mi je prišla v roke stara dopisnica iz časa druge svetovne vojne. Pritegnila me je lepa pisava. Začudil sem se, ko sem zvedel, da je tisto dopisnico napisala slovenska kmečka mati, ki je napravila le nekaj razredov osnovne šole. Dva sinova sta bila v partizanih, starejši, Viktor, je dobri dve leti pred tem padel na Oblakovi planini na Jelovici (8. VIII. 1942).

Starši so bili že precej v letih, ko so Nemci preselili

družino v Nemčijo. Toda tam je niso pustili skupaj. Razkropili so jo. Ker so bile razdalje prevelike in ni bilo večkrat možnosti, da bi se med seboj obiskovali, so si pisali.

Mati Helena je takole pisala svoji hčeri Frančiški Znidar, ki je bila tedaj stara 24 let in osmi mesec v izgnanstvu:

»Franziska Schneider bei Franz Bernet, Nürnberg, AA Vorderer Ledergasse 2 Kdo bi si bil mislil da bomo tako raztrešeni. Bo pa potem

žato lepše, saj ne bo dolgo več. Vse kaže, da ne bomo prezimovali v tujini, prihaja nam novi lepši čas. Na vzhodu se dani in skoraj bo zasijalo eno toplo solnce ki ga tisoči čakamo tako željno in nestrpno.

Kmalu bomo svobodno zadihali in se zopet greti ob topli peči. Bog daj. Helena 25. okt. 1944.

Družina je doma iz Bohinja in vsakemu Bohinjcu je še posebno hudo, če mora iz lepega domačega kraja. In kako težko je bilo tistim Bohincem, ki so trpeli in umirali po sovražni jim Nemčiji!

Mati Helena ni bila mlada, a je v tistih težkih časih večkrat živela v spominih na svojo mladost. Zato se je tudi podpisovala po dekliško.

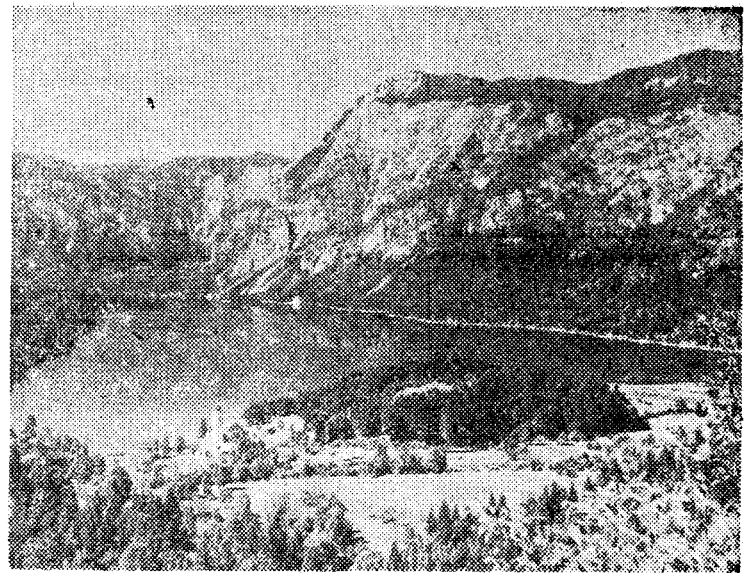
»Na vzhodu se dani.« je napisala pet dni potem, ko je bil osvobojen Beograd in se je Rdeča armada pripravljala za naskok na Srednjo Evropo. »In skoraj bo zasijalo toplo solnce, kmalu bomo svobodno zadihali...« piše kmečka žena o tolikanj pričakovani svobodi, ... in se zopet greti ob topli peči. Bog daj, da bi bilo

kmalu tako!« se spomni bohinjska žena svojega doma in kmečke peči, ki je v tistem času vedno že kurjena. In kaj naj bolje predstavlja tisto toplo domačnost kakor prav dobro zakurjena kmečka peč!

Tako je pisala preprosta slovenska mati v času, ko so se zavezniške armade pripravljale za naskok na samo »nepremagljivo« Hitlerjevo trdnjavo. Edino

tega ni vedela, da piše v kraj, kjer bodo čez dobre pol leta zavezniški že sodili nacističnim zločincem in kjer bodo tudi dobili svoje plačilo. Ta kraj je bil Nürnberg.

Skupno delo zaveznikov je vtilvalo upanja in moči našim ljudem na tujem. Da se ne bi pozabile človečanske ideje, za katere so trpeli in umirali ljudje v drugi svetovni vojni! J. C. K.

ZDRAVILIŠČE ROGAŠKA SLATINA

SVETOVNO ZNANO ZDRAVILIŠČE IN LETOVIŠČE

INDIKACIJE:

- bolezni jeter in žolča
- bolezni želodca in dvanajstnika
- bolezni presnove: sladkorna bolezen, toščavost
- kronično vnetje ledvic
- težave v prebavilih

Mineralne kopeli, moderna hidroterapija, fizikalna terapija

ja. Sloveča dijeta in splošna restavracijska kuhinja, kavarana v 12. nadstropju z lepim razgledom, komfortne sobe, vsako sredo, soboto in nedeljo ples, kulturne prireditve! Posebni 10, 15 in 21-dnevni aranžmani za domače goste. — Vse informacije daje Republika zdravilišča Rogaska Slatina. Za vaše zdravje — samo Rogaska Slatina!

močno približali izdatkom v drugi svetovni vojni.

• Na Dunaju je bil nedavno proces proti bratoma Maurer, dvema esesovcem, ki sta uganjala v nacističnih taboriščih strahotne zločine. Priče so pripovedovale poštastne zgodbe. Izrael Aminadov je pričal o množičnem ubijanju otrok. Rekel je: »Okrog tisoč otrok sta Maurerja prisilila, da so se slekli do nagega in jih nage pustila v strahotnem mrazu na prostem ves dan in vso noč. Skoraj vse otroke je pobral mraz.« Ko je to povedal, je Aminadov, vzbujen od strahotnih spominov, padel in, zadet od srčne kapi, umrl.

• V Ameriki do 1960. leta ni bilo vrabcev. Tega leta in pozneje so jih pripeljali na novo celino, da bi ugonabljali gosence.

Naslonila je svoje vroče čelo na šipo, ki je rahlo podhrtevala v monotonem poskakanju starega hropečega vlaka. Počasi se je pozibaval po ozki soteski, ki se je vedno bolj ozila; komaj da je še videla vrhove skalnatih pobočij, ki so se vlekle po vsej desni strani in se kdaj pa kdaj tako približala, kot da bi jo hotela udariti s kamnitim hrbtom in jo pokopati pod sabo. Tedaj je vedno zatisnila oči. Njena notranjost je bila razbolela in zdaj, ko se je vračala, si je želela sončnih travnikov in dišeče trave, ki bi jo božale, božale, božale. Zelela si je sonca in njegovih svilenih rok, toplih večerov in mirne, zelo mirne tihe noči. Da bi sanjala, dolgo sanjala, da bi izsanjala svoje hrepenenje v mirni poletni noči.

Franz Stiplovšek: Vas ob reki (lesorez)

Soteska se je počasi širila, tako počasi, da je spet zaprla oči. Dolino je hotela zagledati nenadoma, kajti ni še pozabila, kakšna je bila, ko je odhajala: vsa rožnato rumena, tiha in skromna, praznična v soncu in žalostna v samotni. Reka, njena zelena reka se je vsa stisnila vase in jokala v dolgih nočeh. Slišala jo je skozi okno; njeni vzdihli so bili dolgi in zategli, proseči kot molitve, ki je nemo vpila v nebo. Potem je odšla in včasih je že mislila, da ji ne bo nikoli več legla v naročje. Zdaj pa se vrača. Ne, ne sme še odpreti oči. Mora jo zagledati nenadoma in od blizu, da jo vidi vsi; vse njene barve in sence do največjih globin. Otok na sredi je gotovo ves zelen. A takrat je minovalo poletje. S Petrom sta bila tam in gledala sta zlate cekine, ki so padali z vej in odtekali po reki. Ob spominu nanj je odprla oči in se spomnila nase. Pogled ji je zdrsel na mater, na otoka, ki je spal v njenem naročju. Njen otrok! Spočet v neki noči, ki je nasilno prišla v njeno življenje, in je ni

Ani Rostohar:

VRNITEV

mogla zabrisati. Pustila je svoj pečat v drobnem bitju, ki se je s prosečimi pogledi oziralo vanjo in jo nemo prosilo. Ne, tem drobnim nedolžnim očem ni mogla odreči. Sprejela je breme, ki ji ga je odrinila usoda, in klonila pod njim. Pokopala je svoje hrepenenje in zdaj si je želela le še miru, miru in ničesar drugega.

— Kmalu bomo doma, Sonja, jo je predramila mati in se zazrla skozi okno. Dolina se je počasi odpirala in se nenadoma razgrnila pred njima. Gledali sta skozi okno in molčali, med njima pa je visela ista neizgovorjena misel: dom. Kakšen je? Požgan? Porušen?

— Na vse se morava pripraviti, Sonja. Na vse najhujše.

Sonja je pokimala in molčala. Vlak je zavil močno na desno, ob reki, in se nato začel ustavljati. Ljudje so hiteli k vratom. Otroci so se predramili in kričali, ženske so jih držale za roke in jih mirile.

Sonja je gledala skozi okno in nenadoma vzkliknila:

— Oče! Mama, naš oče! Potem je obmolknila in pogledala mater. — Daj mi otroka, mama.

Vzela ga je v naročje in ga gledala. Prebujal se je in mahal z ročico. Potem je nenadoma odprl oči in hotel zajokati.

— Pšššš, ga je mirila. Zdaj smo doma in ne smeš jokati. Ja, ja, doma smo; res smo doma.

S prstom ga je pobožala po licu, da se je nasmešnil. Gledala ga je in v njej je znova vstalo veliko čustvo materinstva.

— Res, res, moj sinko. Prišli smo domov.

Kot bi razumel pomen njenih besed, se je oziral okrog z velikimi očmi in se je oklenil okrog vratu.

Počasi sta se prerinili do vrat in na peron. Oče je stal pri kostanju in se oziral. Ko sta prihajali, ju je opazil in čez ves obraz mu je zaigral srečen nasmehek, poln izpolnjenega pričakovanja.

— Torej sta živi, živi!

Objel je mater in nato zmeden obstal pred hčerjo. Gledal jo je, in ni našel besed.

— To je moj otrok, oče! je dejala Sonja in ga gledala naravnost v oči.

— Pojdimo, Franc. Doma se bomo pogovorili.

Mati ga je zajela pod roko, a oče je razumel, Sonja je vedela, zato je molčal. In na čelu se mu je zarisala dolga globoka guba.

— Kako je z našo hišo, Franc? Povej nam vendar kaj.

— Tako, no. Niso pustili ravno najlepše, toda tudi najhujše ni.

— O, saj sem vedela, ves čas sem vedela. In ko sem zagledala tebe, sem vedela, da je vse v redu. Samo da smo spet doma. In vsi skupaj.

Zavili so v hrib in spet je nastal molk.

— Sonja, daj meni otroka. Utrujena si.

Dala mu ga je brez besed in ga prijala za roko.

— Oče, pa Peter? Kaj...?

Povesil je pogled in molčal.

— Umrl, je tiho dahnila namesto njega. Umrl je.

Molče so šli dalje. Morda pa je boljše tako, si je dejala. Ne mogel bi me sprejeti takšne. Potem bi mi bilo še huje. Otroka imam. To je vse. In prgišče lepih spominov v svoji razboleli notranjosti.

Sonja je pogledala otoka. Očeta je gledal boječe in negotovo. Toda zajokal ni. Navadil se je na tuje obraze in nič več ga ni bilo strah. Gledala ga je, kako se je začel igrati z njegovimi brki in toplo ji je postalo. S pogledom je poiskala reko in jo pozdravljala. Vsa zelena je mirno odtokala dalje in se izgubljala sredi polj.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Božidar Jakac
2. France Mihelič
3. Dore Klementič-Maj
4. Drago Vidmar

Bralce prosimo, naj nam oprostijo pomoto iz 48. številke: v rubriki »Znanje in spomin«, ki so jo zagrešili v tiskarni, smo namesto portreta Williama Jonesa objavili portret nekega partizana-strajarja.

• TV 15- izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze »druženj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana Beethovnova 10. Tisk in klic: Seji C.Z.P. Ljudske pravice. Ljubljana, Kopitarjeva 2 — Lisi ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prilož. p. predal 598-XI ali na »kovni račun pri Narodni banki 501-8-28 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tiskarstvo in posredništvo 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.